

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Київський національний університет імені Тараса Шевченка
Навчально-науковий інститут філології
Кафедра української мови та прикладної лінгвістики

**РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКА ВІЙНА
В СУЧАСНИХ УКРАЇНСЬКИХ РЕЛІГІЙНИХ ТЕКСТАХ**

Кваліфікаційна робота

студентки IV курсу

ОПП «Прикладна (комп'ютерна) лінгвістика
та англійська мова», спеціальності 035 «Філологія»,
спеціалізації 035.10 «Прикладна лінгвістика»,
галузі знань 03 «Гуманітарні науки»

Біднини АНАСТАСІЇ

Науковий керівник:

доктор філософії, доц. кафедри
української мови та прикладної лінгвістики

Юлія ЦИГВІНЦЕВА

«Допущено до захисту»

Протокол засідання кафедри

української мови та прикладної лінгвістики

від 28.05.2025 № 15

Завідувач кафедри _____ **Сергій РІЗНИК**

ЗМІСТ

ВСТУП	5
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ РЕЛІГІЙНОГО ДИСКУРСУ	8
1.1. Місце духовної сфери життя серед функціональних стилів української мови	8
1.2. Поняття та специфіка релігійного дискурсу	13
1.3. Релігійний дискурс у світлі мовознавчих досліджень	17
1.4. Релігія як інструмент і зброя інформаційної війни	20
Висновки до розділу 1	23
РОЗДІЛ 2. ОСОБЛИВОСТІ СУЧАСНИХ РЕЛІГІЙНИХ ТЕКСТІВ	25
2.1. Комунікативний потенціал різножанрових релігійних текстів	25
2.2. Корпус текстів сучасного релігійного дискурсу: актуальність, укладання та загальна характеристика	28
2.3. Попередня обробка зібраного Корпусу релігійних текстів ПЦУ і УПЦ ..	32
2.4. Укладання Статистичного профілю корпусу релігійних текстів	36
Висновки до розділу 2	39
РОЗДІЛ 3. ВІЙНА ЯК МОВНИЙ КОНСТРУКТ У СУЧАСНОМУ РЕЛІГІЙНОМУ ТЕКСТІ	41
3.1. Метаінформація щодо контексту релігійних дискурсів ПЦУ й УПЦ	41
3.2. Синтаксична організація підкорпусів ПЦУ й УПЦ	43
3.3. Загальний огляд статистики Статистичного профілю корпусу релігійних текстів («Статистичний профіль»)	45
3.4. Специфіка лексико-семантичного поля концепту «війна» в релігійних текстах ПЦУ і УПЦ	55
3.5. Ключові комунікативні стратегії в релігійному дискурсі УПЦ і ПЦУ	59
3.6. Опозиція «свої – чужі» у релігійних текстах	59
Висновки до розділу 3	62
ВИСНОВКИ	64
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	68
СПИСОК ДЖЕРЕЛ ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ	72
ДОДАТКИ	73
Додаток 1	73
Додаток 2	74
Додаток 3	76
Додаток 4	77
Додаток 5	82
Додаток 6	92
Додаток 7	96

АНОТАЦІЯ

Кваліфікаційну роботу присвячено вивченню специфіки репрезентації теми війни в релігійному дискурсі сучасної України. Актуальність дослідження зумовлена посиленням соціальної ролі релігійних інституцій у контексті повномасштабної війни Росії проти України, зростанням інформаційного навантаження на церковні тексти та їхнім впливом на формування національної ідентичності. Об'єктом дослідження виступають тексти Православної Церкви України (ПЦУ) й Української Православної Церкви (УПЦ) у публічному комунікативному просторі. Предметом — спосіб осмислення, інтерпретації та вербалізації теми російсько-української війни у сучасних українських релігійних текстах ПЦУ та УПЦ. Мета дослідження полягає у тому, щоб дослідити відображення російсько-української війни в сучасних українських релігійних текстах та з'ясувати їхній вплив на формування у вірян національної ідентичності, моральних орієнтирів, дослідити роль церкви в умовах війни. Методологічну основу становлять підходи корпусної лінгвістики, лінгвостилістики, дискурс-аналізу й теолінгвістики. У ході дослідження застосовано методи контент-аналізу, кількісні методи, елементи семантичного моделювання, вебскрейпінг, обробку PDF-документів і Telegram-каналів. Результатом стало створення корпусу з понад 2 млн токенів, статистичний опис найуживаніших одиниць, виявлення лексичних домінант і комунікативних стратегій ПЦУ й УПЦ, аналіз концепту «війна» та опозиції «свої – чужі». Робота має міждисциплінарне значення для прикладної лінгвістики, релігієзнавства, інформаційної безпеки та гуманітарних наук загалом.

Ключові слова: релігійний дискурс, конфесійна комунікація, війна, ПЦУ, УПЦ, корпус релігійних текстів, лексичні домінанти, ідеологічна стратегія, лінгвістика війни.

ABSTRACT

The qualification paper is devoted to the study of the representation of war in the religious discourse of contemporary Ukraine. The relevance of the research lies in the growing social role of religious institutions in the context of Russia's full-scale invasion of Ukraine, the increasing informational burden on church texts, and their influence on the formation of national identity. The object of the study is the public texts of the Orthodox Church of Ukraine (OCU) and the Ukrainian Orthodox Church (UOC). The subject is the way the topic of the Russian-Ukrainian war is conceptualized, interpreted, and verbalized in modern Ukrainian religious texts of the OCU and UOC. The aim of the study is to analyze how the war is reflected in these texts and to explore their role in shaping national identity, moral orientations, and public attitudes during wartime. The methodological basis combines approaches from corpus linguistics, linguistic stylistics, discourse analysis, and theological linguistics. The research applies content analysis, quantitative methods, elements of semantic modeling, web scraping, and processing of PDF documents and Telegram channels. As a result, a specialized corpus of over 2 million tokens was created; the most frequent lexical items were statistically described; lexical dominants and communicative strategies of both churches were identified; the concept of «war» and the opposition «us vs. Them» were analyzed. The paper has interdisciplinary significance for applied linguistics, religious studies, information security, and the humanities at large.

Keywords: religious discourse, confessional communication, war, OCU, UOC, religious text corpus, lexical dominants, ideological strategy, linguistics of war.

ВСТУП

Сучасна українська церковна ситуація порушує соціокультурну, політичну і навіть ідеологічну проблематику. У зв'язку з повномасштабною війною РФ проти України та змінами в міжконфесійній взаємодії зростає значення мовної репрезентації церковних позицій, впливу на вірян та формування ідентичності через текст, чим і обумовлюємо вибір теми нашого дослідження.

У науковій літературі продовжується дискусія щодо терміна «релігійний дискурс», так само як і щодо його жанрової класифікації, проте серед жанрів є такі, виокремлення яких не викликає сумнівів у дослідників: Святе Писання, ряд церковних жанрів (проповіді, молитви) тощо. Науковці проаналізували деякі особливості релігійних текстів, зокрема цитування Біблії, вживання широкого спектра релігійної лексики, старослов'янizmів, перифразів та ін. Однак, через велику різноманітність текстів релігійного дискурсу, частина досі залишається мало дослідженими, а порівняльне вивчення дискурсу різних православних конфесій в Україні, особливо в контексті війни – недостатньо опрацьованим. У цьому і полягає **актуальність** нашого дослідження.

Мета дослідження полягає у тому, щоб дослідити відображення російсько-української війни в сучасних українських релігійних текстах та з'ясувати їхній вплив на формування у вірян національної ідентичності, моральних орієнтирів, дослідити роль церкви в умовах війни.

До основних **завдань** дослідження належать:

- систематизувати основні підходи до вивчення релігійного стилю, розмежувати ключові поняття;
- з'ясувати роль релігії як інструменту інформаційної війни;
- схарактеризувати комунікативний потенціал різножанрових релігійних текстів;
- зібрати корпус релігійних текстів ПЦУ й УПЦ (період 2022–2024 рр.);
- укласти статистичний профіль зібраного корпусу;

- проаналізувати лексичні домінанти текстів обох конфесій;
- з’ясувати специфіку лексико-семантичного поля концепту «війна» в релігійних текстах ПЦУ і УПЦ;
- описати зв’язок найчастотнішої лексики обох конфесій з основними комунікативними стратегіями та ідеологією церков;
- зіставити мовленнєві стратегії представників ПЦУ й УПЦ.

Об’єктом дослідження є релігійні тексти Православної Церкви України та Української Православної Церкви в публічному комунікативному просторі. **Предмет дослідження** – спосіб осмислення, інтерпретації та вербалізації теми російсько-української війни в сучасних українських релігійних текстах ПЦУ та УПЦ.

Методологічною основою слугують положення лінгвостилістики, дискурс-аналізу, теолінгвістики, а також принципи корпусної лінгвістики. У роботі використано такі методи: аналіз наукової літератури, описовий (для теоретичних розділів, характеристики лексико-граматичних особливостей), порівняльний, метод кількісного аналізу (для встановлення частотності одиниць), компонентного аналізу (для опису значень ключових слів), контент-аналіз (для виявлення ідеологічних домінант), вебскрейпінг, телеграм-аналіз, обробка PDF.

Практичне значення дослідження полягає в можливості використання його результатів у міждисциплінарних студіях з лінгвістики, релігієзнавства, політології та соціальної комунікації, а також у викладанні курсів із сучасної української мови та стилістики функціональних стилів.

У двох наявних на сьогоднішній день корпусах української мови (Генеральний регіонально анотованих корпус (ГРАК) і Корпус української мови (КУМ)) недостатньо представлено тексти релігійного дискурсу (в КУМі вони повністю відсутні), тому **новизна** нашої роботи полягає у збиранні корпусу українських релігійних текстів за період з 24 лютого 2022 р. по 19 травня 2025 р. та у дослідженні ідеологічних наративів у релігійних текстах ПЦУ і УПЦ.

Структура роботи. Кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків до розділів, загальних висновків, списку використаної літератури (43 позиції) та 7 додатків. Загальний обсяг роботи – 94 сторінки, обсяг тексту без додатків – 65 с.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ РЕЛІГІЙНОГО ДИСКУРСУ

Релігійний дискурс – це специфічна форма мовної діяльності, що поєднує в собі інституційний аспект (церковну норму, канон, жанрову організацію) та особистісний (молитву, сповідь, переживання сакрального). Його актуальність у сучасному суспільстві зростає, зокрема в умовах війни, коли релігія часто виступає не лише як духовна опора, а і як чинник ідеологічного впливу.

У першому розділі ми розглянемо теоретичні засади аналізу релігійного дискурсу. Зокрема, схарактеризуємо місце релігійного стилю серед функціональних стилів української мови, уточнимо понятійний апарат (релігійний стиль, релігійний текст, релігійна комунікація, дискурс), а також оглянемо основні мовознавчі підходи до вивчення релігійного мовлення.

1.1. Місце духовної сфери життя серед функціональних стилів української мови

Як і більшість класифікацій в гуманітаристиці, класифікація функціональних стилів в українській мові не є вичерпною: одні дослідники наполягають на наявності лише п'яти стилів, тоді як інші стверджують, що їх може бути і сім (Шевченко, 2004). Зупинімося на стилі, який цікавить нас у рамках цього дослідження – релігійному стилі. Таку назву для стилю, який пов'язують з духовними текстами, ухвалили на Всеукраїнській науковій конференції від Інституту богословської термінології та перекладів у 1998 році (Чернишова, 2012б).

Консенсусу щодо терміну нема: деякі дослідники вживають також назви «сакральний стиль», «богословський стиль», «релігійно-проповідницький стиль», «біблійний стиль», «церковно-релігійний», «церковно-проповідницький», «церковно-біблійний», «церковно-релігійний», «культовий» або ж, найбільш звичний філологам, не

пов'язаний з теологією, «конфесійний стиль» (Чернишова, 2012б; Мирончук, 2010). Як бачимо, у різних термінах зроблено акцент на різних атрибутах духовного життя людей.

Енциклопедія «Українська мова» трактує терміносполуку «конфесійний стиль» як «стильовий різновид української мови, який обслуговує релігійні потреби суспільства» (Русанівський і Тараненко, 2004, с. 273).

Виникає питання, чи назва «конфесійний стиль» доречна, оскільки не всі релігії мають чіткий поділ на конфесії, як, наприклад християнство. В українському контексті термін «релігійний дискурс» більше описує саме християнство, тому, як влучно зазначає І. Грималовський, доречно було б називати цей функціональний стиль в Україні християнським, позаяк і жанри, які зазвичай виділяються дослідниками, яскраво представляють саме цю релігію (2006). Він пропонує ввести поняття релігійного метастилу, у межах якого виділяти християнський, язичницький, мусульманський, іудейський і буддистський стилі.

На нашу думку, найвлучнішою назвою цього функціонального стилю для української мови був би запропонований І. Грималовським «християнський стиль» (більшість вірян в Україні відносяться саме до цієї релігії), але найоптимальнішим варіантом буде послуговуватися назвою Інституту богословської термінології та перекладів – релігійний стиль, позаяк термін «релігія» ширший за термін «конфесія» (Велика українська енциклопедія, 2025), тому така назва більш коректна і нейтральна, може бути універсальною для будь-якої системи функціональних стилів мов і більш поширена серед науковців. Крім того, мало б сенс виділяти християнський стиль серед інших релігійних, якби відповідні стилі інших релігій (язичницький, мусульманський, іудейський і буддистський) привертали увагу українських науковців, а в умовах її відсутності, вважаємо доцільним зупинитися на назві «релігійний стиль».

Свій початок на теренах України (у сучасному християнському

розумінні) цей стиль бере з часу запровадження християнства як державної релігії Київської Русі (988 р.), проте до XV ст. панівною конфесійною мовою східних слов'ян була церковнослов'янська. А вже у XVI–XVII ст. релігійний стиль оформився як окремий функціональний стиль староукраїнської мови (Русанівський і Тараненко, 2004, с. 273). Під час радянської окупації вивчення цієї підмови було під заборону через атеїстичний характер системи. ***Сфера поширення релігійного стилю:*** церкви, монастирі, скити (більш суворий монастир), теологічні навчальні заклади, молитовні будинки, релігійні громади, віруючі родини. Не вивченими залишаються стилістичні характеристики релігійного стилю на всіх мовних рівнях й у жанрових різновидах (Коць, 2002).

Можна припустити, що розмовний, художній, медійний (публіцистичний), і, особливо, офіційно-діловий з науковим стилі (через їхню високу стандартизацію у зв'язку з глобалізацію світу) приблизно однакові за особливостями і підстилями для всіх мов. Крім того, саме ці п'ять стилів виділяються для більшості мов з розвиненою писемністю, тоді як релігійний стиль для різних мов (за умови його окремого виділення) може мати істотні відмінності в жанровому наповненні через відмінності різних релігійних традицій.

Ознаки релігійного стилю за І. Грималовським (2006) і Л. Мацько (2005):

- 1) урочистість, піднесеність, благозвуччя;
- 2) висока стандартизація стильової норми;
- 3) функціонування лексем на позначення релігійних понять (назви божественних і святих осіб, назви “богоугодних” людей (*апостол, мученик*), назви послідовників певного віровчення, назви служителів церкви (*ієрей, патріарх*), назви культових споруд (*монастир*), назви писемних джерел релігії (*Євангеліє*), назви злих сил та місць їхнього перебування (*сатана – пекло*));
- 4) уживання старослов'янізмів (*агнець, блаженний, уповати*);

5) використання перифразів (для характеристики Ісуса Христа (*Цар пророків*); на означення Богородиці (*Небесна владичиця*); звернення до інших святих (*Святого Миколая, Петра і т. д.*);

6) антитези (протиставлення «*гріховність – праведність*», «*християнство – інша віра*», «*земне – небесне*», «*рай-пекло*», «*сум-радість*»);

7) символізм (*пелікан* – символ самопожертви, *рай* – все прекрасне, *чаша* – доля);

8) інверсії (найширше представлені у літургіях і молитвах («*Син Божий*»,

«*благословення Господнє*»);

9) усталена фразеологія (*за упокій душі, раб Божий, воскресіння з мертвих*).

Релігійний стиль, як і будь-який інший функціональний стиль української мови, не цільний, а поділяється на декілька підстилів, що обслуговують духовну сферу життя (Чернишова, 2012а, 2012б). Варто зазначити, що номінація стилів або підстилів мов діє «знизу», тобто тексти окремого стилю визначають жанри, жанри – підстилі, а підстилі – стилі української мови, а не навпаки. Так само, як немає одностайності щодо назви стилю, немає й однозначної класифікації на підстилі. Розгляньмо це питання докладніше.

Ю. Чернишова описує такі підстилі: 1) сакральний (обслуговує богослужіння, обряди); 2) богословська література входить одночасно до підстилів двох функціональних стилів – богословського (теологічного) підстилю релігійного стилю і богословського підстилю наукової мови; 3) проповідницький підстиль (проповідь – церковна настанова, що виголошується представником духовенства для повчання мирян (Ковалів, 2007б)); 4) молитовний; 5) підстиль піснеспівів (2012а, 2012б; Куньч, 1998).

У підручнику зі стилістики за редакцією Л. Мацько виділено такі підстилі релігійного стилю: 1) власне конфесійний; 2) конфесійно-популярний; 3) конфесійно-навчальний; 4) конфесійно-обрядовий; 5)

конфесійно-публіцистичний (Мацько, 2005).

Н. Бабич виокремлює такі підстилі: 1) мову канонічної богослужбової літератури; 2) мову тлумачної богослужбової літератури; 3) мову популярної (пізнавальної) богослужбової літератури; 4) мову проповідей; 5) мову текстів богослужбового піснеспіву; 6) мову богослужбово-методичних текстів; 7) розмовне діалогічне мовлення священика з вірним, який сповідається; 8) богословсько-публіцистичну літературну мову (Бабич, 2009).

Дослідник І. Грималовський у своїй дисертації пропонує такий поділ на підстилі: 1) сакральний (жанри: Святе Письмо (77 книг Біблії), канонічні молитви); 2) літургійний (літургійні тексти); 3) проповідницький (проповіді); 4) науково-християнський (наукові праці з християнського богослов'я); 5) навчально-християнський (катехізиси, підручники з релігії для дітей); 6) художньо-християнський (авторські молитви, переспіви біблійних текстів) (Грималовський, 2006).

Подібно до художнього стилю, релігійний змішує у собі елементи різних стилів: молитовний стиль переплітається з ліричним підстилем художнього (поезії) (Чернишова, 2012б).

Отже, релігійний стиль, попри тривале ігнорування в радянський період, посідає чітке місце серед функціональних стилів української мови як носій духовного дискурсу. Відсутність усталеної термінології та єдиної класифікації підстилів свідчить про складність і багатогранність текстів цього стилю, а наявність великої кількості сучасних наукових розвідок щодо обговорюваної теми засвідчує активний інтерес до цієї мовної сфери та її повернення в академічний дискурс.

1.2. Поняття та специфіка релігійного дискурсу

Згідно з сучасним лінгвістичним підходом, дискурс загалом – це форма комунікативної діяльності, що виявляє соціокультурні настанови мовців, їхній досвід і прагнення (Ковалів, 2007а). У межах релігійного дискурсу ці особливості трансформуються крізь призму сакрального, що надає

мовленнєвим практикам особливого статусу. У сучасному гуманітарному знанні поняття «релігійний дискурс» належить до міждисциплінарних категорій, що перебуває на перетині філософії, релігієзнавства, лінгвістики та соціології. Воно дедалі активніше інтегрується в загальну систему дискурсивних досліджень.

Як ми вже з'ясували раніше з неоднозначності терміна «релігійний стиль», слово «релігійний» у назві відповідного дискурсу може бути надто узагальненим, а тому оманливим, оскільки в українському контексті під «релігійним» ми маємо на увазі саме християнські тексти. М. Федішин (2018) називає цей дискурс «християнський релігійний», а В. Кизилова (2012) – «християнсько-релігійним». Варіант М. Федішин, на нашу думку, найкраще відображає суть терміна, та дещо більше дослідників вподобало саме варіант В. Кизилової, відтак вживало її термін у своїх працях. Можна зустріти і повне відкидання загального слова «релігія» у назві – «християнський дискурс» (Шостак, 2013). Та, позаяк найбільш поширеною назвою є все ж «релігійний дискурс», послуговуватимемось саме цим номеном, маючи на увазі саме тексти, що стосуються християнства.

Серед праць, присвячених роз'ясненню цього терміна зустрічаємо такі тлумачення *«релігійного дискурсу»*:

- «це органічна єдність усіх мовленнєвих актів, зміст яких відносять до сфери релігії, ситуативного та культурного контекстів, у яких здійснюються ці мовленнєві акти, а також єдність усіх зафіксованих текстів релігійного змісту» (Одарчук і Приварська, 2008, с. 45);
- «релігійний текст у ситуації реального спілкування» (Богачевська, 2006);
- також визначається як система мовленнєвої взаємодії між індивідами щодо релігійних текстів, а також як тексти, які містять переконання, що поділяються усіма вірянами (Швед, 2001).

Виокремлення релігійного дискурсу як окремого типу здійснюється на основі низки специфічних ознак, що відображають його комунікативну

унікальність. Серед них – система дискурсивних формацій, а також ключові параметри, такі як тип учасників взаємодії, характер тематики, спосіб подачі змісту. Особливу увагу приділяють контекстуальному аналізу як усного, так і писемного мовлення, враховуючи сферу функціонування дискурсу (наприклад, церковне середовище), а не лише форму чи стиль спілкування.

Також значущими виступають соціально-ситуативні обставини, риторичні стратегії впливу на адресата, спосіб організації мовлення (монолог, діалог, проповідь), динаміка комунікативних ролей (мовець, слухач, третя особа), а також такі виміри, як «хто говорить», «де» і «коли» відбувається подія. У дослідницькій практиці це позначають як аналіз дискурсу на рівні когнітивного, соціокультурного чи нормативного підходів. Важливими є і протиставлення усної та письмової форм релігійної комунікації та визнання пріоритетності однієї з них залежно від жанрової реалізації (Черхава, 2013). Крім того, важливим компонентом релігійного дискурсу на сьогодні постає Інтернет-текст. Наприклад, митрополит ПЦУ Епіфаній публікує проповіді й привітання із церковними святами на своїй сторінці у Фейсбукі.

Релігійний дискурс є структурно-прагматичним утворенням, основною метою якого є прилучення людини до Бога, утвердження у вірі, духовна підтримка, очищення душі та усвідомлення себе частиною певної конфесійної спільноти. Це семіотично складна комунікативна система, яка функціонує як у межах інституційного простору (церковні служби, проповіді), так і в особистісній площині (молитви, роздуми, сповідь) (Одарчук і Приварська, 2008). До розширення та зміни релігійного дискурсу залучені усі ті, хто вважають себе релігійними, незалежно від конфесії (Küng, 1987). Як вказує А. Кадикало, релігійний дискурс є «живим», динамічним утворенням, яке адаптується до сучасного світоглядного простору, залучаючи до інтерпретаційної взаємодії як традиційні конфесійні системи, так і позарелігійний концепти (2023).

Водночас релігійний дискурс вирізняється з-поміж інших своєю фасцинативністю (здатністю впливати, навіювати, переконувати), високою

мірою клішованості (усталеними виразами) і референцією до сакрального. Його зміст має прецедентну основу – тексти, що повторюються у поколіннях, як-от молитви чи біблійні цитати.

Релігійна комунікація об'єднує всі види спілкування у сфері релігії і реалізується в жанрах всіх функціональних стилів, що пов'язують з універсальним характером релігії в житті людини (Чернишова, 2012б). «Метою релігійної комунікації є об'єднання у вірі» (Одарчук і Приварська, 2008, с. 45). Завдяки релігійній комунікації віряни прагнуть одержати Божу підтримку, очистити душу, призвати ближніх до віри й покаяння, роз'яснити віровчення, усвідомити через ритуал свою належність до тієї чи іншої конфесії.

Найменшою одиницею-представником релігійного стилю можна вважати **релігійний текст** – загальна назва, що об'єднує всі тексти релігійного змісту в ситуації релігійної комунікації (Чернишова, 2012б). Релігійний текст – це духовний текст наукового або популярного характеру, де виражені сакрально-релігійні ідеї окремої релігії (Федишин, 2018). Рисами релігійних текстів є прецедентність, формально-сміслова організація, висока міра клішованості, пов'язаність із невербальною комунікацією, особливий стиль вимови певних видів текстів та використання догматичних тверджень (Одарчук і Приварська, 2008). З визначення релігійної комунікації випливає, що релігійні тексти творяться не лише в межах релігійного стилю (див. табл. 1.1).

Таблиця 1.1

Термін	Визначення
Релігійний дискурс	Найширший термін, охоплює як тексти, так і самі комунікативні дії.
Релігійна комунікація	Процес, у якому виникає релігійний дискурс.
Релігійний текст	Продукт релігійної комунікації.

Релігійний стиль	Найвужчий термін, служить оформленням релігійних текстів.
------------------	---

Порівняння термінів-складників релігійного дискурсу

Релігійна мова, як засвідчено в роботах М. Еліаде, відображає не лише раціональний досвід, але й трансцендентні настанови суб'єкта, який прагне передати «інакше», тобто те, що виходить за межі звичайного досвіду (Еліаде, 2001).

Таким чином, специфіка релігійного дискурсу полягає у тому, що він:

- функціонує в умовах постійного діалогу між сакральним і світським;
- базується на текстах, які можуть містити як доктринальні твердження, так й інтерпретації духовного досвіду;
- активно відтворюється в різних жанрах – від літургій до публічних звернень, пастирських настанов і медіаповідомлень;
- базується на унормованості (використання стабільного лексико-граматичного і стилістичного репертуару);
- твориться у діалогічності з абсолютизованим партнером – Богом;
- базований у настанові на авторитетність джерела (апеляція до Священного Писання, традиції);
- не є закритою мовною системою, а демонструє високий рівень відкритості до нових соціокультурних впливів.

У постмодерному контексті релігійний дискурс дедалі частіше виявляє рису «стирання меж» – між традиційними релігіями, між сакральним і світським, між філософським і богословським – що засвідчує його гнучкість і здатність до саморефлексії (Кадикало, 2023). Підсумовуючи, зауважимо, що релігійний дискурс є складною, багаторівневою системою комунікації, в якій переплітаються індивідуальні вірування, конфесійні традиції, соціальні очікування та культурні інтерпретації трансцендентного. Його вивчення вимагає міждисциплінарного підходу й урахування соціокультурного

контексту.

1.3. Релігійний дискурс у світлі мовознавчих досліджень

Філологи, і лінгвісти зокрема, уже давно займаються вивченням функціонування мови як такої, а також мовлення в різних галузях. Діяльність духовенства і священнослужителів перебувала на периферії соціального життя, тому релігійний дискурс досліджувався менше, ніж інші, а сам термін «релігійний дискурс» досі перебуває на етапі становлення (Черхава, 2013).

Наявність багатства синонімічних термінів на позначення релігійного дискурсу і стилю свідчать про намагання лінгвістів конкретизувати і виокремити релігійне мовлення як окремий тип комунікації. Одне з перших досліджень, яке згадувало тоді ще «літургійний дискурс», вийшло в 1992 році і започаткувало теологічну лінгводискурсологію (Черхава, 2013). Таким чином, релігійний дискурс упродовж останніх десятиліть дедалі активніше потрапляє в поле мовознавчих досліджень. Цей тип дискурсу вивчається в рамках як дискурс-аналізу, так і лінгвокультурології, лінгвостилістики, когнітивної лінгвістики, а останнім часом – і в окремій міждисциплінарній галузі під назвою теолінгвістика (термін закріпився в 1987 р. в англomовній літературі, а в українськомовних дослідженнях з'явився на початку нульових) (Crystal, 1965; Гадамский, 2005).

Теолінгвістика – це напрям філологічної науки, що досліджує взаємодію мови та релігії, зокрема функціонування мови в межах сакрального, богословського й конфесійного мовлення. Об'єктом теолінгвістики є мова, яка виконує теологічну функцію – тобто таку, що сприяє пізнанню й осмисленню трансцендентного (божественного) крізь людську мовну свідомість. Теолінгвістика розглядає мову як засіб вираження віри, а сам релігійний текст – як трансцендентне послання, що передає істину через мовні структури.

Важливим завданням теолінгвістики є опис і тлумачення особливих

мовних засобів, які слугують вираженню догматичних, сакральних та містичних понять. У зв'язку з цим у полі зору опиняються:

- лексеми сакрального походження (наприклад, *«гріх»*, *«спасіння»*, *«причастя»*, *«вічність»*),
- метафори та алегорії, пов'язані з духовною боротьбою (*«боротьба за душу»*, *«воїн Христовий»*),
- структури трансцендентного діалогу (*молитви*, *проповіді*, *обітниці*),
- жанрово-ритуальні мовні форми (*літургійні тексти*, *пастирські послання*, *гомії*).

У мовознавчих дослідженнях релігійний дискурс трактують передусім як інституційний тип дискурсу, який реалізується в межах соціального інституту релігії (церкви) та охоплює такі жанрові різновиди, як проповідь, катехиза, молитва, релігійна лекція, пастирське послання тощо. Його центральна інтенція – духовне згуртування, передача віровчення, заклик до морального самовдосконалення.

На думку О. Черхави (2013), структура релігійного дискурсу має ядерні й периферійні елементи. Ядро дискурсу формується як семантична структура, яка містить у собі образне закликання до Бога як символа добра, а периферія охоплює модифіковані підтипи, зокрема:

- релігійно-освітній дискурс (у контексті релігійної соціалізації через освіту),
- релігійно-соціальний дискурс (що включає, наприклад, популяризацію прав людини через релігійні інституції),
- місіонерський, пророчий, популяризаторський, проповідницький тощо.

Це дозволяє говорити про дискурсивну динаміку, тобто здатність релігійного мовлення адаптуватися до сучасних умов комунікації (інтернет, соціальні мережі).

У лінгвістичному вимірі релігійний дискурс моделюється з

урахуванням когерентності на мікрорівні (внутрішня зв'язність висловлювань) і макрорівні (загальна комунікативна структура та жанрові конвенції). У лінгвокультурологічному контексті дослідники також звертають увагу на концепти, репрезентовані в релігійному дискурсі. Концепти «гріх», «любов», «жертва», «спокуса», «надія», «воскресіння» структуровано в межах національної ментальності і формують так звану духовну картину світу (Черхава, 2013). Релігійний дискурс у цьому випадку є інструментом формування і підтримання культурної ідентичності.

З початку російського вторгнення в Україну у 2014 р. виріс інтерес до релігійного дискурсу як одного зі складників інформаційної війни Росії проти України, а з 2022 р. кількість робіт на цю тему ще більше зросла. У репозитарії Google Академія за запитом «інформаційна війна Росії проти України і релігія» (Google scholar, 2025) різниться кількість результатів за пошуковим запитом за різні періоди (див. табл. 1.2). Обрано саме такі чотири періоди, оскільки у 2003 р. відбувся конфлікт щодо о. Тузла, у 2013 р. почалася Революція Гідності, а в 2022 р. – повномасштабна вторгнення РФ в Україну. Перший період охоплює одинадцять років, другий – дев'ять, третій – вісім, а четвертий – три з половиною. Таким чином, підтверджується наша теза про те, що в останні два періоди значно зріс інтерес щодо згаданої тематики.

Таблиця 1.2

№	Період	Всього публікацій	Середня кількість публікацій на рік
1	1991 - 2002 рр.	171	15.55
2	2003 - 2012 рр.	1900	211.11
3	2013 - 2021 рр.	5900	737.5
4	2022 - 2025 рр.	4210	1202.85

Статистика публікації за пошуковим запитом «інформаційна війна Росії проти України і релігія»

1.4. Релігія як інструмент і зброя інформаційної війни

Історично релігія завжди виявляла інтерес до війни – як у теоретичному, так і практичному вимірі. Релігійні інституції не лише тлумачили воєнні конфлікти через призму божественного задуму, а й часто були їхнім безпосереднім ініціатором чи легітимізатором. Класичним прикладом є хрестові походи, ініційовані католицькою церквою в Середньовіччі, які мали на меті не лише звільнення святих місць, а й посилення релігійного й політичного впливу папства. У православній традиції війна також нерідко розглядалася як «священна справа» – зокрема у формах «оборони віри», «хрестового служіння» або «духовної боротьби». У цьому контексті війна постає не лише як військове зіткнення, а й як екзистенційне протистояння добра і зла, істини й оман.

Сучасна Україна не є винятком. За даними соціологічного опитування Центру Разумкова, в 2024 році 68% українців вважають себе вірянами (Якименко, Биченко і Міщенко, 2024.). Варто зазначити, що, як повідомляє Центр, у стресові, особливо воєнні, часи кількість вірян істотно збільшується. Так у 2014 році цей показник зріс на 9% відсотків відносно попереднього року (76% проти 67%), до 2022 р. він знову знижувався, а з початком повномасштабного вторгнення РФ в Україну зріс на 6% (74% проти 68% у 2021 р).

В Україні сформувалася досить цікава ситуація: в опитуваннях, де віряни самі відповідали про свою церковну приналежність до 2019 року (коли утворилась ПЦУ), більшість вірян ідентифікувало себе з Українською православною церквою Київського патріархату (48%), в той час як з УПЦ – 12%, УАПЦ – 0.8%. При цьому є розрив між співвідношенням результатів опитувань про релігійну приналежність українців та даних державної статистики щодо інфраструктурної присутності церков в Україні. Так, за даними Департаменту у справах релігій і національностей Міністерства культури України, станом на 1 січня 2019 р. кількість громад УПЦ у 2,3 рази перевищувала кількість громад УПЦ КП. Пояснюється це тим, що прихожани

могли бути не поінформовані про юрисдикцію своєї церкви, а також думати, що в церкві УПЦ МП служби проводяться російською, а в храмі, який вони відвідують, – ні, тож обирали УПЦ КП в опитуваннях (Шмендель, 2020). А насправді ж служба в церквах УПЦ МП ведеться або церковнослов'янською або українською, що «обманювало» парафіян про статус храму. Отже, в частини українців не було чіткої ідентифікації себе з окремим патріархатом.

Сучасні війни дедалі частіше відбуваються не лише у фізичному, а й у когнітивному, інформаційному та символічному просторах. У цьому контексті релігія постає не лише як форма духовного життя, а й як ефективний інструмент ідеологічного впливу. В умовах гібридної агресії Російської Федерації проти України релігійний чинник відіграє роль каналу поширення проросійських наративів, інструмента делегітимації української державності та конструювання альтернативної колективної ідентичності, розмежування «своїх» і «чужих», а також сакралізації боротьби.

У межах такого використання релігії як дискурсивної зброї простежується маніпулятивний характер окремих висловлювань. Церковні ієрархи нерідко використовують свою промову не лише як форму пастирської підтримки, але і як засіб тиску або делегітимації опонентів, наприклад через поставлення під сумнів канонічності іншої конфесії (Шмендель, 2020).

Особливо це проявляється у медійному просторі, де тексти релігійного змісту транслюються через телеканали, інтернет-ресурси та соціальні мережі. Спостерігаємо тенденцію активної медіатизації релігійного простору: релігійні установи використовують інформаційні канали для просування своєї позиції, впливу на громадську думку та посилення присутності у публічному дискурсі (Петренко, 2021).

Російська Федерація через посередництво Російської православної церкви (РПЦ) та підконтрольні РПЦ релігійні структури – зокрема УПЦ (МП) – активно просуває концепти «руського міра», «духовної єдності» українського і російського народів, а також наративи «священної боротьби»,

які виправдовують військову агресію проти України. Такі меседжі транслуються через церковні проповіді, офіційні заяви, освітні заходи, медіа та інтернет-ресурси, що сприяє закріпленню відповідних ідеологем у свідомості вірян (Міненко, 2025).

Впровадження проросійських смислів у релігійній комунікації становить загрозу національній безпеці. Московський патріархат не лише ретранслює ідеологеми Кремля, а й формує нові ідентичнісні структури, що суперечать інтересам української держави. Цей процес є складником «смыслової війни», спрямованої на стратегічне перепрограмування ціннісних орієнтирів українського суспільства (Міненко, 2025).

За спостереженням К. Каляндрука, московське православ'я в умовах війни виконує не стільки пастирську, скільки деструктивну роль – воно сприяє посиленню розколу в українському суспільстві, відтворює антидержавні наративи, делегітимізує автокефалію ПЦУ та підриває довіру до інституцій національної єдності (2021а, 2021б).

Подібні процеси мають і міжнародне вимірювання. Релігія стає елементом «м'якої сили», що використовується Росією як один із механізмів впливу на політичні процеси не лише в Україні, а й у країнах Європи та світу. Так, діяльність російської православної церкви в європейських країнах, зокрема в Чехії, Сербії, Молдові, супроводжується просуванням політично заряджених тез і співпрацею з проросійськими рухами (Міщук і Шаблій, 2017). На українському ґрунті особливо небезпечним є розрив між реальним підпорядкуванням релігійних структур центру в Москві та їхньою декларативною «незалежністю». Як засвідчено в дослідженнях, частина духовенства УПЦ (МП) продовжує орієнтуватися на РПЦ, ігноруючи вимоги деколоніального та безпекового дискурсу українського суспільства (Петренко, 2021).

Ця ситуація потребує осмислення не лише в соціально-політичному, а й у філософському вимірі. Християнство, з одного боку, засуджує насильство й війну як прояви зла та гріховності людської природи. З іншого боку –

дозволяє концепт так званої «справедливої війни» або «праведного захисту», що має на меті не агресію, а збереження життя, свободи й гідності. У православній традиції ця парадоксальність часто виражається в образі мученика-захисника – воїна, який бере на себе тяжкий моральний вибір заради спасіння ближнього й Батьківщини. Тому сучасна війна, попри всю свою жорстокість, осмислюється в релігійному дискурсі не лише як трагедія, а й як простір морального вибору, жертвності та служіння.

Таким чином, у сучасному релігійному дискурсі зникає чітке розмежування між духовністю та політикою. Релігія все частіше функціонує як інструмент ідеологічної боротьби, маскується під моральну істину і слугує прикриттям для реалізації стратегічних наративів агресора. Відтак постає завдання розвитку критичного мислення у вірян, підвищення релігійної грамотності та посилення державного контролю за діяльністю релігійних організацій, особливо в контексті національної безпеки.

Висновки до розділу 1

Релігійний дискурс посідає особливе місце у мовному просторі, оскільки поєднує інституційну та особистісну форми мовлення, водночас репрезентуючи як канонічно унормоване, так і спонтанне сакральне мовлення. Його вивчення є актуальним не лише з погляду лінгвістики, а й у ширшому соціокультурному та ідеологічному контексті. У першому розділі було з'ясовано, що релігійний стиль становить окремий функціональний різновид української мови, хоча наукові дебати щодо його назви не припиняються. Для текстів релігійного стилю, а також ширше - релігійного дискурсу, що охоплює різноманітні вияви релігійного життя, характерна лексико-граматична, стилістична та жанрова специфіка. Їм (текстам) притаманні високий рівень стандартизації, сакральна тематика, усталена фразеологія та монологізм мовлення.

Змістово релігійний дискурс постає як багаторівнева комунікативна система, що функціонує у межах інституційних структур (церква, релігійна

освіта, місіонерська діяльність) та в межах особистісного релігійного досвіду (молитва, сповідь, духовні роздуми). Він демонструє динамічну природу, відкритість до нових жанрів (зокрема медіа) та здатність виконувати ідеологічні, а не лише сакральні функції. Релігійна комунікація охоплює широкий спектр мовленнєвих актів, у межах яких формується релігійний текст як результат трансляції віровчення та духовного досвіду.

Водночас релігійний дискурс розглядається сучасною наукою і як особливий інструмент інформаційної боротьби. В умовах війни та гібридних загроз релігійне мовлення дедалі частіше використовується як засіб пропаганди та конструювання колективної ідентичності. Аналіз останніх років доводить, що релігія в Україні – це не лише приватна справа індивіда, а й активний учасник публічного, політичного й ідеологічного поля.

Попри широкий спектр розвідок з релігійного дискурсу, останні роки увага дослідників зосереджена саме на практичному впливі текстів релігійного дискурсу на маси у контексті інформаційної війни РФ проти України.

Отже, осмислення релігійного дискурсу потребує міждисциплінарного підходу, що поєднує лінгвістичний, культурологічний, філософський, соціологічний та політичний компоненти. Це дозволяє виявити не лише мовну, а й соціальну вагу релігійного слова у сучасному суспільстві, особливо в період воєнних викликів та переосмислення духовних цінностей.

РОЗДІЛ 2. ОСОБЛИВОСТІ СУЧАСНИХ РЕЛІГІЙНИХ ТЕКСТІВ УПЦ І ПЦУ

У цьому розділі ми розглянемо жанрову парадигму релігійного дискурсу, на яку орієнтуватимемося під час збирання матеріалу. У межах підрозділу 2.2 опишемо процес створення корпусу текстів Православної церкви України (ПЦУ) та Української православної церкви (УПЦ): окреслимо жанровий репертуар, часові рамки, джерела добору матеріалу, методи збору (вебскрейпінг, телеграм-аналіз, обробка PDF), обсяг і лексичне наповнення корпусу. Таким чином, розділ 2 закладає концептуальну й методологічну основу для подальшого контент-аналізу та інтерпретації дискурсивних практик сучасного українського релігійного простору.

2.1. Комунікативний потенціал різножанрових релігійних текстів

Обидві форми мовленнєвих жанрів, усні й письмові, є комунікативними за своїм характером, тобто вони є носіями конкретних повідомлень, які передаються посередництвом лінгвістичних й екстралінгвістичних чинників (Федишин, 2018). Жанри виступають засобом реалізації мовлення, і кожен текст належить до певної жанрової форми. Жанр виконує функцію когнітивної категорії, що структурує наше сприйняття дійсності. Знання жанрових форм становить частину комунікативної компетентності, яка формується в процесі соціальної взаємодії. Жанри мають відносну стабільність, однак зазнають змін у межах певного культурного середовища відповідно до трансформацій контексту їхнього функціонування та соціального призначення. О. Малікова зазначає, що релігійному дискурсу характерна наявність парних жанрів, які існують як в усній, так і писемній формі (2010).

Ю. Чернишова до сучасної християнської релігійної жанрової парадигми відносить: біблійні книги, молитви, проповіді, церковні послання, бесіди, роздуми, публіцистичні виступи на релігійні та релігійно-світські

теми, коментарі, тлумачення на біблійні книги, виклади віри, катехизиси, наукові релігійні тексти, художню та науково-популярну релігійну літературу, релігійні тексти медійного дискурсу (2012б).

Особливість релігійних текстів у тому, що вони можуть виражати один і той самий комунікативний намір жанрами різної літературної форми: прозовими й поетичними. Тексти релігійного жанру стилістично неоднорідні. Межі між релігійними жанрами досить розмиті (Федишин, 2018).

М. Федіши поділяє релігійний дискурс християнства на первинні і вторинні жанри. До первинних жанрів вона відносить книги Священного писма, при цьому кожна біблійна книга репрезентує конкретний ***релігійний біблійний жанр***:

- жанр біблійної повісті (книга Буття);
- жанр біблійної історичної повісті (книга Суддів, Дії святих апостолів);
- жанр проповіді (книга Еклезіястова);
- жанр псалма (книга Псалмів);
- жанр молитви (книга Псалмів, книга Йова);
- жанр приповіді (книга приповістей Соломона);
- жанр біблійної пісні (книга Пісня над піснями);
- жанр пророцтва (книга Ісаї, Даниїла);
- жанр євангелії (від св. Матвія);
- жанр притчі (у Євангеліях);
- жанр епістолярію (пошання, листа: до римлян, до св. Апостола Петра);
- жанр апокаліптики (книга Об'явлення св. Івана Богослова) (Федишин, 2018).

При цьому дослідниця зазначає, що багато біблійних книг мають деякою мірою виражені особливості іншого жанру (ознаки жанру псалмів притаманні деякі ознаки жанру пісні і молитви; епістолярій має апокаліптичні особливості тощо), тому важко сказати, чи існують «чисті»

біблійні жанри. Американський дослідник Біблії Д. П. Перріс ще виокремлює т. зв. жанр мудрості (приповісті Соломона) (Parris, 2006).

Окремо М. Федішин виділяє *церковні жанри релігійного дискурсу*, якими послуговуються на богослужіннях: 1) жанр християнської церковної пісні; 2) жанр вірша; 3) жанр вітального слова; 4) жанр сповіді; 5) жанр свідчення; 6) жанр молитви і пророцтва. Завдяки взаємодії релігії і лінгвістики, теології і релігієзнавства виникають *наукові жанри релігійно-теоретичного характеру*: монографії, рецензії, теологічні статті, анотації, реферати, коментарі, тези доповідей. *Релігійно-популярні жанри* націлені на розповсюдження християнства і включають християнські розповіді, збірки віршів, пісень, плакати, рекламні оголошення, листівки, календар віруючого (слово на кожен день) тощо. Таким чином, у Федішин всього чотири гілки жанрів релігійного дискурсу.

О. Анісімова (цит. у Федішин, 2018, с. 17) виділяє чотири зони релігійно-дискурсивного поля: ядерну, навколоядерну, зону ближньої і дальньої периферії. Деякі її жанри перетинаються з класифікацією М. Федішин, проте, крім тих, вона ще виділяє *жанри адміністративно-юридичні* (статут, правила, визначення, постанови, вказівки), *гомілетичні* (гомілетика – застосування риторики для релігійного проповідництва): духовна бесіда, лекція в духовному навчальному закладі. На відміну від М. Федішин, яка виділяє наукові жанри, О. Анісімова описує вузько направлені *богословські жанри* (тлумачення, коментарі, богословські статті). В О. Анісімової також присутні *жанри релігійно-публіцистичного дискурсу*, що обслуговує релігійну і масову комунікацію, і конкретними представниками дещо перетинаються з «релігійно-популярними» жанрами М. Федішин (послання, молитва, життя святих, катехізисна бесіда, слово пастора, примітка, стаття, нарис у церковних газетах, журналах, інформаційних листах, інтерв'ю, передачі на релігійну тематику, фільми тощо). До зони дальньої периферії вона відносить *жанри релігійно-буттєвого* (розмова, бесіда, розповідь про церковні події, релігійні переживання, свідчення). Ще

один вид в цій зоні – це *жанри релігійно-художнього дискурсу*, які знову перетинаються з релігійно-популярними жанрами в М. Федішин, але включають лише жанри художньої літератури на релігійну тематику: розповідь, повість, сюжети, казки, духовні вірші, духовні пісні.

Отже, жанри християнського релігійного дискурсу не є усталеною системою: різні дослідники використовують різні ознаки для поділу цього дискурсу на види жанрів і жанри відповідно. Проте, розглянувши декілька наявних класифікацій, можна сказати, що кожна нова випрацьована науковцями класифікація поглиблює попередні, таким чином збагачуючи дослідження релігійного дискурсу. Огляд теорії жанрової класифікації релігійного дискурсу нам знадобився для подальшої практичної частини роботи, створення корпусу релігійних текстів, а саме для того, щоб охопити матеріал різних жанрових форм.

2.2. Корпус текстів сучасного релігійного дискурсу: актуальність, укладання та загальна характеристика

В Україні християнський релігійний дискурс формується навколо двох основних християнських конфесій: православної, представленої Православною церквою України (ПЦУ) й Українською православною церквою (УПЦ), та католицької, репрезентованої Українською греко-католицькою церквою (УГКЦ) і Римо-католицькою церквою в Україні. Між українськими католицькими церквами немає конфліктів в медіапросторі, чого не можна сказати про православні церкви.

До 2019 р. в Україні одночасно існувало 3 православні церкви: Українська православна церква Московського Патріархату (УПЦ МП), яка фактично є частиною Російської православної церкви; Українська православна церква Київського Патріархату (УПЦ КП) й Українська автокефальна церква (УАПЦ), жодна з яких не була визнана Вселенським Патріархом Варфоломієм і не вважалася самостійною церквою. З наданням 6 січня 2019 року Томосу ситуація змінилася: УАПЦ повністю увійшла в склад

новоствореної Православної церкви України, УПЦ КП теж фактично припинила своє існування. Не погодилася з рішенням лише УПЦ МП. Запустивши масштабну кампанію з дискредитації ПЦУ, УПЦ МП стверджувала, що ПЦУ не канонічна, називаючи предстоятеля ПЦУ «розкольником». Відповідно до рішення Вселенського Патріарха Варфоломія і Собору, ПЦУ – єдина канонічна православна церква в Україні, відтак митрополит в Україні може бути лише один – митрополит ПЦУ Епіфаній. Проте УПЦ продовжує називати свого предстоятеля «митрополитом Київським і всієї України», що є некоректно, але зважаючи на довготривалу традицію називати ієрарха УПЦ Онуфрія митрополитом, будемо дотримуватися цього і в нашій роботі.

З 2022 р. ситуація в українському православ'ї ще більше загострилася: наявність «філії» Російської православної церкви в Україні під час повномасштабної війни РФ проти України стала предметом широкого невдоволення мас, ведучи до фактичної неприязні до УПЦ більшою частиною населення країни. З травня 2022 р. УПЦ МП перейменувалася на УПЦ і на своєму соборі проголосила, що розірвала зв'язки з російським патріархатом, хоча державна експертиза показала, що ця заява не відповідає дійсності.

У серпні 2024 р. було прийнято закон, за яким має розпочати роботу нова комісія, яка перевірятиме наявність зв'язків окремих парафій УПЦ з РФ і фіксуватиме порушення та рекомендації, на виконання яких у парафії буде два місяці. Якщо при повторній перевірці виявиться невиконання зауважень, церкву можуть закрити через суд.

УПЦ сумнозвісна антиукраїнськими висловлюваннями своїх священиків, які просувають ідеї «руського міра» в Україні, благословляючи війну. Попри це, сьогодні вона все ще має багато прихильників, які не зважають на трансльовані наративи або не «прочитують» і не розуміють їх. Отож, для того, щоб дослідити різницю між мовними практиками цих двох церков, стратегії впровадження тих чи інших наративів, з'ясувати, як

теперішня російсько-українська війна відображена в релігійному дискурсі провідних конфесій, ми вирішили зібрати корпус релігійних текстів представників УПЦ і ПЦУ.

Для укладання корпусу було обрано релігійні тексти такого часового проміжку: від 24 лютого 2022 року до 19 травня 2025 року. Оперуючи класифікаціями М. Федішин й О. Анісімової, до корпусу залучаємо такі жанри:

- **церковні жанри**, представлені **проповіддю**, а саме проповідями предстоятелів ПЦУ і УПЦ, митрополитів Епіфанія й Онуфрія;

- **богословські жанри (богословські статті)**: науковий збірник Київської православної богословської академії «Труди Київської духовної академії» за 2022, 2023 і 2024 рр. (ПЦУ) і науковий часопис Київської духовної академії і семінарії з такою ж назвою від УПЦ. В УПЦ за аналогічний період вийшло п'ять таких збірників: випуски 36-37, 38, 39, 40, 41: два випуски за 2023 рік, два за 2024 рік і випуск 36-37, що вийшов у 2022 році, але, у передмові до видання зазначено, що збірник укладено до початку повномасштабного вторгнення РФ в Україну, та видано пізніше. Зважаючи на те, що нас цікавлять саме тексти періоду повномасштабної війни, прийнято рішення не включати випуск 36-37 до корпусу;

- **жанри релігійно-публіцистичні**: 5 доступних випусків науково-публіцистичного часопису «Церква і суспільство» за 2023-2024 рр. (ПЦУ). На жаль, відповідника видання цього жанру від УПЦ не існує;

- **релігійно-популярні жанри**: новинні статті: усі новини ПЦУ і УПЦ з 24 лютого 2022 р. по 19 травня 2025 р.;

- **жанри адміністративно-юридичні**: у деяких вищезгаданих наукових збірниках наявні статuti, звіти про діяльність Академій; а серед новин можуть траплятися доповіді митрополитів на різних Соборах.

«Труди КДА» обидвох церков і журнал «Церква і суспільство» від ПЦУ було зібрано шляхом завантаження цих файлів на сайтах (Київська духовна академія і семінарія (КДАіС), 2025; Київська православна богословська

академія (КПБА), 2025) у відповідних файлах з подальшою їхньою конвертацією з формату «.pdf» у формат «.txt» за допомогою програмного забезпечення convertio.co (Convertio, 2025) для подальшої обробки.

Проповіді предстоятеля ПЦУ, митрополита Епіфанія, і новини ПЦУ ми збирали методом вебскрейпінгу і використали для цього мову програмування Python і python-бібліотеки requests (для виконання HTTP-запитів до сайту), BeautifulSoup4 (парсинг HTML-коду), time (для затримки між запитами, щоб не навантажувати сервер), re (робота з текстом через регулярні вирази). На сайті ПЦУ (Православна церква України (ПЦУ), 2025) за вказаний період 306 сторінок новин, при цьому на кожній сторінці по 6 новинних статей, загалом 1836 текстів, з яких 191 текст – це проповіді (Епіфаній всі проповіді читає, а тому їх легко опублікувати в повному обсязі в текстовому форматі на сайті) або доповіді митрополита Епіфанія. З повним кодом можна ознайомитися у директорії проекту на сайті github.com (Ukrainian religious corpora, 2025) або у Додатку 1.

Для новин УПЦ і проповідей митрополита Онуфрія було використано інший підхід. На відміну від ПЦУ, УПЦ має телеграм-канал (Українська православна церква (УПЦ), 2025), де публікує новини і уривки з проповідей Онуфрія, який, на відміну від Епіфанія, імпровізує з текстами, а тому в повному обсязі їх нема. З цього телеграм-каналу ми й зібрали необхідні релігійні тексти за відповідними гештегами, всього 7552 одиниць, які включають 244 уривків проповідей і 7308 новинних повідомлень. Відразу можна сказати, що новини на телеграм-каналі УПЦ за обсягом коротші, ніж в ПЦУ. З повним кодом можна ознайомитися у директорії проекту на сайті github.com (Ukrainian religious corpora, 2025) або у Додатку 2.

З доступних джерел від ПЦУ також є офіційні сторінки митрополита Епіфанія у трьох соціальних мережах: Instagram, Facebook й X (колишній Twitter), але, оглянувши ці сторінки, ми дійшли до висновку, що їхнє наповнення ідентичне і становить лише привітання з церковними святами, що не є показовим для нашого дослідження, тож ухвалено рішення не брати

ці дописи в роботу. Крім цього, є групи у фейсбуці з обговоренням різних церковних новин для обох конфесій, проте тут теж є свій нюанс: автоматично, за допомогою коду, доволі проблематично зібрати коментарі з груп у цій соціальній мережі, а вручну це зайняло б непропорційно багато часу у порівнянні з потенційною користю отриманого додаткового матеріалу (більшість коментарів – це реакції на богослужіння висловленням слова «амінь» або прохання мирян до Бога). До того ж, у рамках нашого дослідження нас цікавлять саме лінгвістичні інструменти впливу церкви як інституції на вірян, а не реакції останніх на такі дії.

Загальний обсяг текстів ПЦУ склав 1 053 966 слововживань (токенів), обсяг підкорпусу УПЦ – 1 266 765 слововживань. Всього 2 320 731 токен. Кількість унікальних словоформ в ПЦУ – 78690, а в УПЦ – 82 313 реєстрових одиниць. Лексем в ПЦУ – 37 555, а в УПЦ – 41 110.

Це означає, що корпус УПЦ є більшим як за обсягом (на понад 200 тисяч слів), так і за різноманітністю словника (на 3,6 тис. лексем більше), що частково пояснюється більшою кількістю парафій УПЦ, а тому більшим потенціалом для новин.

При цьому в підкорпусі ПЦУ 38 549 словоформ-гапаксів, тобто таких, що зустрічаються лише один раз і 16 872 лексем-гапаксів. У підкорпусі УПЦ – 32 162 словоформ-гапаксів, 14 127 лексем-гапаксів.

2.3. Попередня обробка зібраного Корпусу релігійних текстів ПЦУ і УПЦ

Для того, щоб проаналізувати наповнення Корпусу, було програмно, за допомогою мови програмування Python, розроблено Ексель-таблицю з 25 аркушами, яку в подальшому в роботі називатимемо «Статистичний профіль корпусу релігійних текстів».

Для того, щоб приступити до подальшої обробки текстів спочатку необхідно було здійснити попередню обробку текстів: привести всі тексти у нижній регістр для уніфікації подання в частотних словниках, токенизувати

весь обсяг корпусу (виділити окремі слововживання у Корпусі). Одним з викликів на цьому шляху стала наявність переносів у вихідних текстах («наприк- лад», що за звичайної токенизації виокремилось би у два токени: «наприк» і «лад»). Для задачі токенизації існує бібліотека `tokenize_uk` для Python, проте її функціоналу було недостатньо для вирішення нашої проблеми, тому було вирішено розробити індивідуальний підхід до обробки даних за допомогою модулю `re` для Python. Нижче детально описуємо програмне вирішення наявних проблем.

```
text = text.replace("'", " ").replace('"', " ").replace("\u00AD",
"-").replace("-", "-").replace("-", "-")
text = re.sub(r"(\w+)-\s*\n\s*(\w+)", r"\1\2", text)
```

За допомогою рядку коду, наведеного вище, здійснюється нормалізація символів: типографські апострофи замінюються на звичайний апостроф, а різні варіанти дефісів – на простий -. Це дозволяє уникнути помилок при токенизації та лематизації. Також застосовується регулярний вираз, що з’єднує розірвані слова, перенесені на новий рядок із дефісом – наприклад, «по-\nподобається» → «подобається».

Ще одним викликом, який виникає в результаті особливості релігійних текстів, є наявність великої кількості скорочень. Для того, щоб програмно зібрати наявні в текстах скорочення було укладено словник скорочень у форматі типу даних «словник» у Python, який подальшому переведено у таблицю, з якою можна ознайомитися у Додатку 3. Для наповнення цього словника було використано чотири джерела: сторінка у Вільній енциклопедії Вікіпедії «Церковні скорочення» із загальновживаними церковними скороченнями (2025); витяг із скороченнями з «Православного церковного календаря 2025» від ПЦУ (2025, с. 4); деякі скорочення з «Першого всеукраїнського православного церковного собору УАПЦ.» (1921) й вручну додано скорочення, які ми побачили у текстах Корпусу, але які не згадуються у трьох попередніх джерелах.

```
abbrs = re.findall(r"\b[a-щґҕііўյя]{1,4}\.", text)
for abbr in abbrs:
    if abbr in abbreviation_expansion:
        abbreviations[abbr] += 1
        file_tracker[f"ABBR::{abbr}"].add(file)
```

За допомогою регулярного виразу вище здійснюється пошук скорочень, які відповідають шаблону «від 1 до 4 кириличних букв + крапка». Знайдені скорочення порівнюються зі словником `abbreviation_expansion` (список скорочень), і лише ті, які мають відповідник у словнику, фіксуються. Їх ми у подальшому використаємо в одному з аркушів у нашому Статистичному профілі корпусу релігійних текстів. Частота появи кожного скорочення накопичується в об'єкті `abbreviations`, а `file_tracker` зберігає інформацію про файли, у яких це скорочення зустрічається.

```
raw_tokens = re.findall(r"\b[a-щґеііьюя]+(?:[-']+[a-щґеііьюя]+)*\.\.?\\b",
text)
```

Наведений вище регулярний вираз призначений для виділення окремих українськомовних слововживань із тексту (безпосередня токенізація). Ця умова необхідна тому, що наш Корпус містить не лише тексти українською мовою, а й англійською, грецькою й російською, які нам необхідно прибрати з подальшого аналізу, оскільки нас цікавить винятково українськомовний текст. На жаль, цей регулярний вираз не позбавляє нас російськомовного тексту, тому в подальшому аналізі можемо зустрічати реєстрові одиниці цієї мовою. Вище наведений рядок коду підтримує як прості слова, так і складні токени, що містять апостроф або дефіс (наприклад, науково-популярний, п'ять), а також дозволяє наявність крапки в кінці (враховуючи можливі скорочення). Це забезпечує максимально точну сегментацію тексту на окремі одиниці – токени.

Навіть після виконаних дій все одно лишаються випадки, коли словоформи «розриває», тому можна зустріти такі оказії як «уника» й, окремо, «ючи». Для того, щоб обійти цю проблему, реалізовано механізм

об'єднання розірваних або складних слів, які могли бути неправильно розпізнані при попередній токенизації. Ось цей блок коду:

```
i = 0
tokens = []
while i < len(raw_tokens):
    w1 = raw_tokens[i]
    if i + 1 < len(raw_tokens):
        w2 = raw_tokens[i + 1]
        combined = w1 + w2
        if (not morph.word_is_known(w1) or not morph.word_is_known(w2))
and morph.word_is_known(combined):
            tokens.append(combined)
            file_tracker[combined].update(file_tracker[w1])
            file_tracker[combined].update(file_tracker[w2])
            i += 2
            continue
    tokens.append(w1)
    i += 1
```

Створюється цикл, який по черзі обробляє кожен елемент списку з токенами і на кожній ітерації перевіряє, чи можна два сусідні слова об'єднати в одне. За допомогою функції `word_is_known` з модуля `rumorphy2` перевіряється, чи два сусідні токени існують самі по собі. Якщо принаймні один з двох tokenів не розпізнається і при цьому їхнє об'єднання вважається знайомим словом, то вони записуються як одне слововживання замість двох попередніх tokenів. Цей фрагмент забезпечує покращення якості токенизації за рахунок об'єднання слів, що можуть бути помилково розбиті, і дозволяє зменшити кількість «невідомих» або некоректно розпізнаних форм, підвищуючи точність частотомовного аналізу корпусу.

Наведені фрагменти коду реалізують необхідні етапи підготовки тексту до морфологічного аналізу: очищення, нормалізацію, виділення скорочень та токенизацію. З повним кодом можна ознайомитися у Додатку 4.

2.4. Укладання Статистичного профілю корпусу релігійних текстів

У коді ми використовуємо загалом такі бібліотеки: **re**, **pandas**, **collections**, **pathlib**, **time** – для регулярних виразів, аналізу даних, підрахунку частот і роботи з файловою системою; **pymorphy2** – морфологічний аналізатор для української мови; **openpyxl** – для експорту результатів у файл Excel. Також імпортовано список так званих «стоп-слів» (службові слова) (Stop_words, 2025). Спочатку для морфологічної обробки текстів ми використовували бібліотеку **SpaCy** для мови програмування Python, але, як виянилось в ході роботи, вона набагато повільніша за **pymorphy2**, до того ж, не вміє обробляти лексеми, що пишуться через дефіс (наприклад, «науково-популярний» вона обробляла як два окремі слова), тому ми перейшли на **pymorphy2**, яка не має тих двох озвучених недоліків.

Після передобробки Корпусу ми приступили до створення власне Ексель-таблиці з усіма необхідними нам даними. Кожен отриманий раніше зробленою передобробкою токен проходить морфологічний розбір, де йому приписується лема і частина мови (лематизація, pos-tagging), підраховується загальна частота як словоформ, так і лем, зберігається зв'язок слова з файлами, у яких воно зустрічається (див. Додаток 4).

У нашому ексель-файлі, Статистичному профілі корпусу релігійних текстів створюються такі аркуші :

1. **ПЦУ_Слова, УПЦ_Слова**: містить 5 колонок: словоформу з Корпусу, її початкову форму (лему), частиномовний тег, абсолютну частоту і список файлів, у яких вживаються відповідні словоформи;
2. **ПЦУ_Лем, УПЦ_Лем**: частотний словник лем з абсолютною і відносними частотами;
3. **ПЦУ_Top-25, УПЦ_Top-25**: 25 найчастотніших **словоформ** у кожному файлі з підкорпусів ПЦУ і УПЦ;
4. **ПЦУ_Top-25 зміст, УПЦ_Top-25 зміст**: 25 найчастотніших **лексем** у кожному файлі підкорпусів ПЦУ і УПЦ;
5. **ПЦУ_Скорочення, УПЦ_Скорочення**: які скорочення з наявного

списку вживаються в окремих підкорпусах;

6. **ПЦУ_2-грами, УПЦ_2-грами:** всі біграми з двох підкорпусів із частотою більше за 3;

7. **ПЦУ_3-грами, УПЦ_3-грами:** всі триграми з двох підкорпусів із частотою більше за 3;

8. **Спільні лем:** список усіх лем, що зустрічаються в обидвох корпусах;

9. **Спільні слова:** список усіх словоформ, що зустрічаються в обидвох корпусах;

10. **Спільні біграми:** список усіх біграм (двослівних словосполучень), що зустрічаються в обидвох корпусах. Через те, що раніше ми додавали у відповідні таблиці з біграмами і триграмами лише мовні одиниці, які мають частоту більше за 3, на цьому аркуші вийшло, що деякі біграми не мають представленої частоти (пуста клітинка), яка означає, що абсолютна частота менше за 3 (див. мал. 2.1.);

Номер	Спільні для УПЦ і ПЦУ біграми	Частота (ПЦУ)	Частота (УПЦ)	Відносна (ПЦУ)	Відносна (УПЦ)
1	православної церкви	4292	2512	0,01084597054	0,005878457279
2	української православної	2502	2038	0,006322604448	0,004769226089
3	митрополит епіфаній	2365		0,005976402686	
4	київської митрополії	1530	155	0,00386634085	0,0003627232796
5	і всієї	1508	999	0,003810746406	0,002337810041
6	всієї України	1419	916	0,003585841611	0,002143577575
7	церкви України	1403	32	0,003545409289	0,00007488480611
8	під час	1395	1187	0,003525193128	0,002777758277
9	церкви пцу	1393		0,003520139087	
10	блаженніший митрополит	1392	12	0,003517612067	0,00002808180229
11	митрополії української	1392	14	0,003517612067	0,00003276210267
12	пресслужба київської	1389	3	0,003510031007	0,000007020450573
13	київської духовної	1117	465	0,002822681522	0,001088169839
14	духовної академії	1113	439	0,002812573442	0,001027325934
15	туди київської	1080	35	0,002729181776	0,00008190525668

Малюнок 2.1. Аркуш «Спільні біграми» зі Статистичного профілю корпусу релігійних текстів

11. **Спільні триграми:** список усіх триграм (трьохслівних словосполучень), що зустрічаються в обидвох корпусах, містить аналогічну до попереднього аркуша особливості;

Функція `compare_and_save_corpora` (див. Додаток 4) виконує:

- Повну обробку обох корпусів (ПЦУ і УПЦ);

- Побудову таблиць спільних для УПЦ і ПЦУ лем, словоформ, біграм і триграм;
- Побудову порівняльних таблиць **топ-20** словоформ зі службовими словами, порівняння і **топ-25 скорочень**;
- Експорт усіх результатів в Excel, з автоматичним підбором ширини колонок.

Окремо було додано таблиці:

1. **Спільні частини мови:** розподіл частин мови за підкорпусами;
2. **Топ-25 лексеми порівняння:** порівняння найчастотніших лексем у двох підкорпусах;
3. **Топ-25 лексем без службових:** порівняння найчастотніших лексем у двох підкорпусах без урахування службових частин мови;
4. **Топ-25 словоформ зі службов порівняння:** порівняння найчастотніших словоформ у двох підкорпусах;
5. **Топ-23 словоформ повнозначні порівняння:** порівняння найчастотніших словоформ у двох підкорпусах без урахування службових частин мови;
6. **Топ-25 скорочень:** порівняння найчастотніших скорочень у двох підкорпусах;
7. **Топ-20 2-грам порівняння;**
8. **Топ-20 3-грами порівняння.**

Аркуші «Спільні лем», «Спільні слова», «Спільні біграми», «Спільні триграми», «Топ-25 скорочень», «Топ-25 лексеми порівняння» було розроблено програмно. Аркуш «Спільні частини мови» було додано окремим кодом, що наведено у Додатку 6. Інші три таблиці додано вручну. З повним вмістом зазначених таблиць можна ознайомитися за посиланням:

 [Статистичний профіль Корпусу релігійних текстів.xlsx](#)

Висновки до розділу 2

У підсумку можна констатувати, що релігійний дискурс Православної церкви України (ПЦУ) та Української православної церкви (УПЦ) охоплює широкий і різноманітний спектр жанрів, який відображає багатофункціональність церковної комунікації. Це стосується як богослужбових жанрів, так і медійних, наукових, адміністративних форматів. Аналіз класифікацій релігійних жанрів, зокрема у працях М. Федішин та О. Анісімової, засвідчив відсутність усталеної системи жанрової типології, адже жанри часто поєднують ознаки кількох функціональних стилів або реалізують один і той самий комунікативний намір різними формами. Це свідчить про відкритість і динамічність жанрової парадигми релігійного мовлення.

Сформований у межах дослідження корпус релігійних текстів, що охоплює понад два мільйони слововживань (токенів), є репрезентативним з погляду жанрового і тематичного наповнення. Він включає як писемні жанри (проповіді, богословські статті, новини), так і усні транскрибовані тексти (проповіді митрополита УПЦ Онуфрія). Варто зазначити, що корпус текстів УПЦ кількісно переважає за обсягом і лексичним багатством, що пояснюється більшою мережею парафій.

Попередня обробка текстів корпусу вимагала комплексного програмного підходу, який враховував особливості релігійної мови: велику кількість скорочень, специфічну пунктуацію, розірвані слова через переноси тощо. Використання мовних засобів Python у поєднанні з бібліотеками `re`, `pandas`, `numpy`, `openpyxl` дозволило здійснити токенізацію, лематизацію, POS-розмітку та створення структурованого статистичного профілю корпусу. Застосування словника скорочень і спеціального механізму об'єднання розірваних слів дозволило уникнути значної кількості помилок у лінгвістичному аналізі.

Завдяки цьому було сформовано деталізовану Excel-модель – «Статистичний профіль корпусу релігійних текстів», яка містить інформацію

про частоти словоформ і лем, скорочення, біграми і триграми, що вживаються у текстах ПЦУ та УПЦ. Це створює підґрунтя для глибшого порівняльного аналізу двох підкорпусів, зокрема для виявлення унікальних лексем, стилістичних маркерів, комунікативних стратегій, наративних відмінностей тощо.

Зібраний і структурований корпус відкриває нові перспективи для дискурсивного аналізу сучасного українського православного мовлення, зокрема в умовах війни та міжконфесійного конфлікту. Наступні розділи дослідження будуть присвячені аналізу виявлених мовних особливостей, інтерпретації дискурсивних практик і стратегій, а також вивченню комунікативної функціональності релігійного тексту в соціальному та ідеологічному контексті.

РОЗДІЛ 3. ВІЙНА ЯК МОВНИЙ КОНСТРУКТ У СУЧАСНОМУ РЕЛІГІЙНОМУ ТЕКСТІ

У цьому розділі здійснюємо поглиблений аналіз релігійного дискурсу Православної Церкви України (ПЦУ) та Української Православної Церкви (УПЦ) на основі корпусу їхніх текстів. Основна увага зосереджена на ключових лінгвостилістичних характеристиках, які дозволяють ідентифікувати відмінності в комунікативних стратегіях, семантичних домінантах та стильових пріоритетах обох конфесій. Дослідження охоплює тематику війни як соціального та ідеологічного концепту, опозицію «свої – чужі», специфіку вживання імені Бога, функціонування займенників, особливості слововживання та синтаксису. Усі ці аспекти розглядаються з урахуванням частотного аналізу та тематичної наповненості, що дозволяє побачити, як мовні засоби формують і репрезентують конфесійну ідентичність в умовах сучасного суспільно-політичного контексту.

3.1. Метаінформація щодо контексту релігійних дискурсів ПЦУ й УПЦ

У цьому підрозділі розглянемо особливості формування та поширення релігійного дискурсу двох православних церков в Україні – ПЦУ та УПЦ – у контексті їхньої медійної активності. Варто зазначити, що УПЦ, тоді ще з «московським патріархатом» у назві, оформилася як самокерована частина Російської православної церкви (РПЦ) у червні 1992 р., а ПЦУ здобула Томос і розпочала роботу як нова автокефальна церква лише в січні 2019 р., що дозволяє говорити про наявність тривалішої публіцистичної традиції в УПЦ.

УПЦ, на відміну від ПЦУ, швидше адаптується до вимог сучасності в контексті просування церкви і своїх наративів у медіапросторі. На підтвердження цієї нашої тези можна навести декілька аргументів:

- 1) УПЦ має канал у соціальній мережі Telegram, де публікує новини

окремих парафій, єпархій або всієї церкви зокрема. Наявність цього каналу комунікації значно підвищує ймовірність поширення необхідної для церкви інформації серед молоді;

2) УПЦ набагато раніше почала системну роботу з випуску вертикальних відео короткого формату на платформі YouTube (т. зв. шортси): ПЦУ на сьогоднішній день має всього 27 вертикальних відео короткого формату (до 3 хвилин), при цьому системна робота конфесії над ними почалася лише у листопаді 2024 р. Офіційно функція додавання таких відео з'явилась на вебсайті 13 липня 2021 р. (Spangler, 2021). УПЦ натомість почала системно випускати короткі відео з червня 2022 р. і має вже 148 таких відео.

Разом з тим, до деяких своїх шортсів УПЦ додає субтитри англійською мовою для донесення своєї позиції закордоном (зазвичай такі відео стосуються теми «утисків» УПЦ в Україні).

Актуальність цього аспекту зумовлена високою популярністю коротких відеоформатів серед молодіжної аудиторії через свою невелику довжину і наповненість інформацією, на додачу до цього, 63% переглядів відео на YouTube припадають на мобільні девайси, що робить цей формат ідеальним для роботи з молоддю (Dean, 2025);

3) ширший спектр відео на YouTube: проповіді предстоятеля Церкви Онуфрія, новини, роз'яснення деяких церковних питань (у тому числі з англійськими субтитрами) тощо. ПЦУ ж обмежується здебільшого інтерв'ю з церковнослужителями, привітаннями зі святами і, на відміну від УПЦ, повними записами божественних літургій, не викладаючи при цьому проповіді митрополита Епіфанія окремими відео, що ускладнює їхнє просте поширення між людьми;

4) мультимовність УПЦ: сайт УПЦ пропонує новини п'ятьма мовами: українською (державною мовою публікується 100% публікацій), російською, англійською (цими мовами перекладаються не всі статті), румунська (дуже рідкі переклади), грецька (перестала оновлюватись у вересні 2023 р.).

Натомість ПЦУ, на відміну від УПЦ, не має окремих категорій на сайті під перекладні статті: їх треба окремо шукати на сайті. За час повномасштабного вторгнення

5) вона переклала лише 17 статей трьома мовами: англійською, грецькою і російською.

Отже, аналіз присутності та активності УПЦ і ПЦУ в інформаційному просторі свідчить про те, що УПЦ, попри значну критику з боку суспільства та держави, демонструє більш системну, адаптивну й технологічно орієнтовану комунікаційну стратегію. Завдяки ранішому старту, мультимовності, використанню коротких відео, соціальної мережі Telegram і субтитруванню відео іноземними мовами, вона успішно охоплює як внутрішню аудиторію, так і закордонну.

ПЦУ, попри статус автокефальної церкви і публічну підтримку, поки що менш активно використовує цифрові медіа, зокрема формат коротких відео, що є вкрай важливим для взаємодії з молоддю. Відсутність окремих відео з проповідями Предстоятеля, фрагментарність у перекладній роботі та вузький контентний спектр свідчать про потребу в перегляді її медіа політики з метою посилення впливу та ефективної комунікації з суспільством.

3.2. Синтаксична організація підкорпусів ПЦУ й УПЦ

Як вже було зазначено, загальний обсяг текстів у Корпусі склав 2 320 731 токенів, з яких 1 053 966 слововживань покривають підкорпус ПЦУ, а 1 266 765 токенів – УПЦ. З метою порівняти середню довжину речень у текстах двох православних церков як одного з показників складності синтаксичної організації релігійного дискурсу, ми підраховали загальну кількість речень в кожному з підкорпусів.

Завдання розбиття тексту на речення виконують Python-бібліотеки SpaCy та tokenize_uk, але вони не справляються з наявністю великої кількості скорочень та ініціалів у наших релігійних текстах. До того ж, у нашому Корпусі наявні не лише тексти українською мовою, а й російською,

англійською, грецькою, які нам необхідно вирізати з обрахунку, адже нас цікавить винятково українськомовний текст. Через методологічно складну сегментацію на речення, це завдання вимагало від нас індивідуального підходу та розробки власного коду за допомогою регулярних виразів, й відповідної Python-бібліотеки **re**.

Для того, щоб зробити підрахунок програмно, необхідно спиратись на формальні ознаки речення. Формально речення визначається як сукупність слів, що закінчується крапкою, знаком оклику або питанням. Такий підхід призводить до помилкових розподілів: наприклад, у фразі *Зазначає прот. Епіфаній.* система визначає два речення – *Зазначає прот.* та *Епіфаній.*, а у *Як пише М. О. Пащук.* – три речення: *Як пише М., О., Пащук.*

З огляду на це, ми адаптували визначення речення – «це сукупність слів, що закінчується знаком пунктуації (крапка, знак оклику чи питання), при цьому остання словоформа не повинна бути скороченням». Код, реалізований за цією логікою, наведено в Додатку 5.

Результати обчислення кількості речень:

1) ПЦУ:

- Новини і проповіді ПЦУ.txt: 21902 речень;
- ПЦУ Труди КДА 2022.txt: 4209 речень;
- ПЦУ Труди КДА 2023.txt: 3839 речень;
- ПЦУ Труди КДА 2024.txt: 4405 речень;
- Церква і суспільство випуск 1.txt: 1361 речень;
- Церква і суспільство випуск 2.txt: 1819 речень;
- Церква і суспільство випуск 3.txt: 1353 речень;
- Церква і суспільство випуск 4.txt: 1392 речень;
- Церква і суспільство випуск 5.txt: 1673 речень.

У файлах ПЦУ всього 41953 речень.

2) УПЦ:

- Новини УПЦ (телеграм).txt: 52572 речень;
- Проповіді Онуфрія УПЦ (телеграм).txt: 1938 речень;

- УПЦ Труди КДА випуск 38 (2023).txt: 2636 речень;
- УПЦ Труди КДА випуск 39 (2023).txt: 3505 речень;
- УПЦ Труди КДА випуск 40 (2024).txt: 4542 речень;
- УПЦ Труди КДА випуск 41 (2024).txt: 4848 речень.

У файлах УПЦ всього 70041 речень.

Знаючи кількість речень в кожному підкорпусі, можемо порахувати середню довжину речень. Для ПЦУ – це $1\,053\,966 / 41\,953 = 25.12$ слів у реченні; УПЦ - $1\,266\,765 / 70\,041 = 18.09$ слів на речення.

Таким чином, релігійний дискурс ПЦУ у середньому демонструє більш розгорнуту синтаксичну структуру, що може свідчити про вищий ступінь аналітичності або більш академічний характер текстів, зокрема у богословських працях та публічних зверненнях. У свою чергу, тексти УПЦ в середньому мають коротші речення, що потенційно може бути зумовлено практично-проповідницькою спрямованістю текстів (наприклад, телеграм-повідомлення, уривки проповідей).

Отримані результати дозволяють говорити про інституційні відмінності у дискурсивних практиках двох конфесій, які виявляються на рівні синтаксичної організації мовлення.

3.3. Загальний огляд статистики Статистичного профілю корпусу релігійних текстів («Статистичний профіль»)

Почнімо наш аналіз з порівняльних аркушів «Статистичного профілю», а саме з аркушу «Топ-25 лексеми порівняння» (див мал. 3.1.).

З інформації на мал. 3.1. видно, що 18 з 25 лексем – спільні (виділено зеленим кольором). Десять найчастотніших лексем в обох підкорпусах належать до групи функціональних слів. Загалом серед 25 найчастотніших лексем є займенники (*який, ми*), службові частини мови (прийменники: *в, у, на*; сполучники: *і, та, що*), допоміжні дієслова (*бути*). Висока частотність функціональних слів – це загалом ознака будь-яких текстів українською мовою, що не є особливістю релігійного дискурсу.

Номер	Лема	Частота (ПЦУ)	Відносна частота		Номер	Лема	Частота (УПЦ)	Відносна частота
1	і	29217	0,02772100808		1	і	27637	0,02181699052
2	в	15745	0,01493881207		2	у	23221	0,01833094536
3	та	15688	0,01488473063		3	на	22459	0,01772941311
4	у	14431	0,01369209253		4	в	20353	0,0160669106
5	на	12941	0,01227838469		5	та	16395	0,01294241631
6	з	12670	0,01202126065		6	з	13468	0,01063180622
7	який	11042	0,01047661879		7	що	11431	0,009023773154
8	ми	10885	0,01032765763		8	не	10937	0,008633803428
9	не	10107	0,009589493399		9	який	10043	0,007928068742
10	бути	9722	0,009224206473		10	бути	9997	0,007891755772
11	церква	9456	0,008971826416		11	до	9987	0,007883861648
12	до	9401	0,008919642569		12	за	8757	0,006912884395
13	що	9353	0,008874100303		13	церква	7480	0,005904804759
14	україна	8142	0,007725106882		14	про	7328	0,005784814074
15	за	7719	0,007323765662		15	цей	6432	0,005077500562
16	цей	7367	0,006989789044		16	він	6270	0,004949615754
17	православний	6805	0,006456565013		17	весь	6259	0,004940932217
18	наш	6432	0,006102663653		18	ми	6193	0,00488830999
19	митрополит	6263	0,005942316925		19	свій	6124	0,004834361543
20	український	6112	0,005799048546		20	а	6060	0,004783839149
21	весь	5973	0,005667165734		21	той	5694	0,004494914211
22	як	5712	0,005419529662		22	храм	5668	0,004474389488
23	київський	5699	0,005407195299		23	митрополит	5606	0,004425445919
24	про	5595	0,005308520389		24	упц	5405	0,004266774027
25	а	5233	0,004965055799		25	від	5159	0,004072578576

Малюнок 3.1. Порівняльна таблиця найчастотніших лексем у підкорпусах ПЦУ й УПЦ (зеленим виділено спільні одиниці)

Цікавою є набагато більша частотність лексеми *церква* як в абсолютних, так і у відносних показниках у текстах ПЦУ. Проте ця ознака пояснюється тим, що на сайті ПЦУ наприкінці майже кожної новини зазначається її автор, «Пресслужба Київської Митрополії Української Православної Церкви».

Специфіка підкорпусу ПЦУ:

- поява лем *Україна, український, київський* відображає активне наголошення на національній та конфесійній ідентичності;
- частіше вживається лема *православний* (17 місце), яка в УПЦ не потрапила в топ-25.

Специфіка підкорпусу УПЦ:

- наявність лем *він, той, свій* вказує на переважно персоніфікований і емоційно забарвлений дискурс;
- лема *УПЦ* на 24 місці – самоназва церкви вживається в

текстах УПЦ частіше, ніж назва церкви в текстах ПЦУ;

- лема *храм* свідчить про частіше згадування церковних споруд в риториці УПЦ.

Лексичний склад релігійних текстів ПЦУ демонструє більшу національно-ідентичнісну насиченість – наявність таких лем, як *Україна, український, київський, православний* підтверджує їхню цілеспрямовану комунікацію ідентичності.

Дискурс УПЦ містить більше особистісних або відсторонених займенників (*він, той, свій*), що може свідчити про емоційно-звернений стиль мовлення або акцент на особистих постатях.

Середня відносна частота сполучників і прийменників є вищою в ПЦУ, що, ймовірно, вказує на розгорнутіші й складніші синтаксичні структури в текстах.

Поява лема *храм* у корпусі УПЦ може свідчити про більш зосереджене висвітлення культової архітектури, порівняно з ПЦУ, яка надає перевагу поняттям *церква* та *українськість*.

Перейдімо до наступної порівняльної таблиці, «Топ-25 лексеми без службових» (див. мал. 3.2.):

Ці дані відображають не лише лексику, а й комунікативні пріоритети та ідентифікаційні акценти обох конфесій. Обидва підкорпуси мають високу частотність загальноцерковної лексики, яка зберігається з попередньої таблиці: *церква* (перше місце в обидвох конфесій), *митрополит, святий, православний* (у попередній таблиці була присутня лише в ПЦУ). За рахунок видалення службових слів вище піднялась лексема *бог*, якої не було на попередньому аркуші. Також до спільних лексем відносяться прикметник *український*, хоча в ПЦУ його частотність набагато вища, що вказує на вищу патріотичність цієї церкви. Спільними є й займенники *цей, наш, весь, той, свій, вони, він* та іменник *час*.

Номер	Лема	Частота (ПЦУ)	Відносна частота	Номер	Лема	Частота (УПЦ)	Відносна частота
1	церква	9456	0,0090	1	церква	7480	0,0059
2	україна	8142	0,0077	2	цей	6432	0,0051
3	цей	7367	0,0070	3	він	6270	0,0049
4	православний	6805	0,0065	4	весь	6259	0,0049
5	наш	6432	0,0061	5	ми	6193	0,0049
6	митрополит	6263	0,0059	6	свій	6124	0,0048
7	український	6112	0,0058	7	той	5694	0,0045
8	весь	5973	0,0057	8	храм	5668	0,0045
9	київський	5699	0,0054	9	митрополит	5606	0,0044
10	свій	4966	0,0047	10	упц	5405	0,0043
11	предстоятель	4698	0,0045	11	православний	4968	0,0039
12	йога	4475	0,0042	12	україна	4635	0,0037
13	той	4388	0,0042	13	йога	4433	0,0035
14	він	4271	0,0041	14	рок	4246	0,0034
15	вони	3879	0,0037	15	український	4204	0,0033
16	час	3841	0,0036	16	святий	4164	0,0033
17	епіфаній	3434	0,0033	17	єпархія	4001	0,0032
18	бог	3367	0,0032	18	наш	3959	0,0031
19	також	3195	0,0030	19	вони	3837	0,0030
20	духовний	2876	0,0027	20	після	3669	0,0029
21	життя	2805	0,0027	21	день	3559	0,0028
22	пцу	2645	0,0025	22	божий	3294	0,0026
23	том	2499	0,0024	23	бог	3281	0,0026
24	святий	2422	0,0023	24	час	3178	0,0025
25	блаженніший	2390	0,002267625331	25	київський	3117	0,002460598454

Малюнок 3.2. Порівняльна таблиця найчастотніших повнозначних лексем у підкорпусах ПЦУ й УПЦ

В обидвох підкорпусах бачимо лему *йога*, якої, звичайно, не може бути в релігійних текстах. Це помилка морфологічного аналізатора *rumorphy2*, який класифікував *його* як *йога*, а не як *він*, тому там має бути саме остання лексема, яка і так наявна в таблиці, тому *йога* просто додамо до лексеми *він*. Цей займенник найімовірніше вказує на Бога. Так само помилка міститься в лексемі *рок*, яка очевидно є помилковою лемою замість лексеми *рік*.

Специфічна для ПЦУ лексика: *предстоятель*, *блаженніший*, *Епіфаній* (підкреслюють важливість найважливішого ієрарха церкви, її самопрезентацію), *духовний*, *життя*, *також*, *том* (напевно походить з теологічних текстів ПЦУ, де є посилання на інші богословські праці), ПЦУ (підкреслює автономність церкви).

Специфічна для УПЦ лексика: *храм*, *ми* (прагнення УПЦ бути разом із народом, парафіянами), *УПЦ* (має істотну більшу частоту, ніж в ПЦУ; демонструє сильну ідентифікацію себе як суб'єкта комунікації; ймовірно, є

частиною риторики самозахисту та самопрезентації, особливо у контексті міжконфесійної конкуренції та звинувачень у проросійських зв'язках), *єпархія* (в новинах УПЦ часто посиляються на пресслужби окремих єпархій, які надають центральній інформацію, що може частково пояснити таку високу частоту; вказує на важливість церковних регіонів як структурних одиниць УПЦ: у текстах часто згадується діяльність конкретних єпархій, єпископів, місцевих ініціатив, що формує поліцентричну риторику, на відміну від ПЦУ, де домінує фігура предстоятеля), *після, день, божий* (більша текстова увага до духовної термінології).

На наступному аркуші, у таблиці з двадцятьма найчастотнішими словоформами (див. мал. 3.3.), що 15 з 20 позицій займають службові частини мови: сполучники й прийменники. Повторюється тенденція з попереднього аркуша, де в підкорпусі УПЦ словоформа *УПЦ* виступає дуже частотною. Словоформа *и* скоріш за все походить з частини російськомовних текстів в підкорпусі УПЦ. На відміну від ПЦУ, тут не згадується *Онуфрій*, що свідчить про меншу персоніфікацію комунікації.

Номер	Словоформа (УПЦ)	Частота	Відносна частота	Номер	Словоформа (ПЦУ)	Частота	Відносна частота
1	і	27637	2,1817	1	і	29222	2,7731
2	у	23221	1,8331	2	в	15748	1,4944
3	на	22459	1,7729	3	та	15683	1,4883
4	в	20353	1,6067	4	у	14423	1,3687
5	та	16395	1,2942	5	на	12938	1,2278
6	з	13468	1,0632	6	з	12662	1,2016
7	не	10937	0,8634	7	не	10104	0,9588
8	що	10912	0,8614	8	до	9402	0,8922
9	до	9987	0,7884	9	що	8938	0,8482
10	за	8757	0,6913	10	за	7725	0,7331
11	про	7328	0,5785	11	ми	6591	0,6255
12	а	6060	0,4784	12	церкви	6361	0,6036
13	упц	5405	0,4267	13	україни	5957	0,5653
14	від	5151	0,4066	14	як	5663	0,5374
15	це	4995	0,3943	15	про	5593	0,5308
16	для	4663	0,3681	16	а	5232	0,4965
17	церкви	4437	0,3503	17	від	5059	0,4801
18	його	4433	0,3499	18	для	5039	0,4782
19	як	4348	0,3432	19	православної	4911	0,4660
20	и	4014	0,3169	20	митрополит	4632	0,4396

Малюнок 3.3. Порівняльна таблиця найчастотніших словоформ у підкорпусах ПЦУ й УПЦ

Підтверджується висновок про мовлення ПЦУ як більш націєцентричне, відкрито публіцистичне і включене в сучасний дискурс, де акцент робиться на колективну ідентичність (*ми*), інституційний авторитет (*митрополит, православної*), і на приналежність до української державності (*України*).

У наступній таблиці «Топ-23 словоформ повнозначних» (див. мал. 3.4.), як і в попередніх, обидва підкорпуси демонструють високу частотність загальноцерковної лексики. Словоформи лексем *церква, митрополит, Україна, Бог, Господь* залишаються ключовими, що свідчить про їхню фундаментальну роль у релігійному дискурсі обох структур.

Номер	Словоформа (УПЦ)	Частота	Відносна частота		Номер	Словоформа (ПЦУ)	Частота	Відносна частота
1	упц	5405	0,4266774027		1	церкви	6361	0,6036433067
2	церкви	4437	0,3502622823		2	україни	5957	0,565304697
3	митрополит	3646	0,2878197614		3	митрополит	4632	0,4395654451
4	україни	3405	0,2687949225		4	предстоятель	3361	0,3189506609
5	єпархії	2920	0,2305084211		5	академії	1900	0,1803053424
6	храму	2219	0,1751706118		6	митрополії	1630	0,1546830042
7	господь	2037	0,1608033061		7	пресслужба	1389	0,131812695
8	онуфрій	1635	0,1290689275		8	господь	1339	0,1270678176
9	відділ	1630	0,1286742213		9	бога	1299	0,1232719156
10	бога	1506	0,1188855076		10	митрополита	1273	0,1208045794
11	митрополита	1457	0,1150173868		11	має	1169	0,1109352343
12	лаври	1426	0,1125702084		12	церква	1127	0,1069495373
13	богослужіння	1297	0,1023867884		13	труди	1100	0,1043873035
14	храм	1266	0,09993960995		14	архієпископ	1075	0,1020148648
15	христа	1220	0,09630831291		15	єпископ	1068	0,1013505819
16	обителі	1213	0,09575572423		16	україні	1063	0,1008760942
17	церква	1210	0,09551890051		17	бог	959	0,09100674911
18	храмі	1206	0,09520313555		18	кафедри	950	0,09015267118
19	честь	1178	0,09299278082		19	наук	877	0,08322515013
20	повідомляє	1154	0,09109819106		20	народу	876	0,08313025258
21	собору	1152	0,09094030858		21	богослів'я	868	0,08237107219
22	господа	1145	0,0903877199		22	народ	858	0,0814220967
23	правило	1130	0,0892036013		23	війни	844	0,08009353102

Малюнок 3.4. Порівняльна таблиця найчастотніших повнозначних словоформ у підкорпусах ПЦУ й УПЦ

Специфічні для ПЦУ слововживання: *предстоятель* (один із головних маркерів самопрезентації ПЦУ); *митрополії, пресслужба* (висока частотність пояснюється вказування на джерело інформації майже у кожній новині ПЦУ: «Пресслужба Київської Митрополії Української Православної Церкви (ПЦУ)»); *академії, кафедри, труди, наук, богослів'я* (властиві богословським

текстам); *архієпископ, єпископ* (посилання на інших церковних ієрархів); *Україні, народу / народу, війни* (наявність соціальних і національних тем – політична включеність і державницька риторика).

Специфічні для УПЦ слововживання: *УПЦ* (маркер самоідентифікації); *єпархії, храму / храм / храмі, обителі* (висока увага до внутрішньої церковної структури); *Онуфрій* (хоча серед лексем імені предстоятеля не було в ТОПі, серед словоформ воно доволі частотне; демонструє важливу роль предстоятеля); *відділ, повідомляє* (вказування на джерело інформації в новинах); *лаври* (важлива роль головної святині УПЦ і боротьба за неї на фоні непорозумінь з державними органами); *богослужіння, Христа, честь, собору, правило* (культова, обрядова практика є ключовою частиною риторики).

Номер	Скорочення	Частота (упц)	Розшифрування	Відносна частота	Номер	Скорочення	Частота (пцу)	Розшифрування	Відносна частота
1	прп.	1997	преподобний	0,1576	1	с.	2318	сторінка	0,2200
2	с.	1929	сторінка	0,1523	2	м.	754	місто	0,0716
3	м.	1362	місто	0,1075	3	прот.	630	протоієрей	0,0598
4	мф.	1159	від матфея	0,0915	4	о.	461	отець	0,0437
5	лк.	1146	від луки	0,0905	5	ст.	346	сторінка	0,0328
6	свт.	1069	святитель	0,0844	6	н.	334	наук	0,0317
7	сщмч.	1065	священномученик	0,0841	7	проф.	293	професор	0,0278
8	ін.	931	від іоана / інше	0,0735	8	ін.	264	від іоана / інше	0,0251
9	ап.	753	апостол	0,0594	9	ф.	248	--	0,0235
10	єп.	745	єпископ	0,0588	10	п.	187	пан	0,0177
11	ст.	710	сторінка	0,0560	11	спр.	161	справа	0,0153
12	мч.	656	мученик	0,0518	12	д.	160	доктор	0,0152
13	мчч.	653	мучеників	0,0515	13	оп.	147	опис	0,0139
14	літ.	634	літургія	0,0500	14	св.	144	святий	0,0137
15	єв.	632	євангеліст	0,0499	15	зв.	133	званий	0,0126
16	див.	532	дивись	0,0420	16	ред.	126	редактор / редакція	0,0120
17	св.	427	святий	0,0337	17	мф.	122	від матфея	0,0116
18	мк.	422	від марка	0,0333	18	святц.	120	священник	0,0114
19	о.	382	отець	0,0302	19	ім.	104	імені	0,0099
20	ф.	363	--	0,0287	20	свт.	100	святитель	0,0095

Малюнок 3.5. Порівняльна таблиця найчастотніших скорочень у підкорпусах ПЦУ й УПЦ

Аналіз таблиці зі скороченнями (див. мал. 3.5.) в релігійному дискурсі ПЦУ та УПЦ демонструє розбіжності в характері текстів, їхній спрямованості та функціональному навантаженні. УПЦ частіше вживає скорочення, пов'язані зі святими, євангелістами та літургійною практикою,

наприклад «прп.» (преподобний), «сщмч.» (священномученик), «мф.» (від Матфея), «лк.» (від Луки), «мч.» (мученик). Це свідчить про сакральнo-літургійне спрямування текстів УПЦ та посилену увагу до церковного календаря, святих і біблійних постатей. Також УПЦ активно використовує біблійні посилання та богослужбову термінологію.

Натомість у ПЦУ домінують скорочення більш адміністративного, наукового та аналітичного характеру, зокрема «проф.» (професор), «наук» (наука), «ред.» (редактор), а також елементи ділового стилю на кшталт «спр.» (справа), «д.» (доктор), «оп.» (опис). Це вказує на науково-документальну орієнтацію частини корпусу ПЦУ, пов'язану з матеріалами академії, публіцистики та статутної документації. УПЦ також має ці лексеми, але на нижчих позиціях або взагалі не представлено. Таким чином, можна зробити висновок, що тексти УПЦ тяжіють до богослужбово-проповідницького стилю, тоді як ПЦУ – до науково-адміністративного й публіцистичного, з орієнтацією на зовнішню комунікацію, формалізацію та академічність.

Номер	2-грам упц	Частота	Відносна частота	Номер	2-грам пцу	Частота	Відносна частота
1	православної церкви	2512	0,1983	1	православної церкви	4291	0,4072
2	української православної	2038	0,1609	2	української православної	2500	0,2372
3	відділ упц	1551	0,1224	3	митрополит епіфаній	2365	0,2244
4	про це	1486	0,1173	4	київської митрополії	1528	0,1450
5	інформаційно-просвітницький відділ	1443	0,1139	5	і всієї	1507	0,1430
6	блаженніший митрополит	1423	0,1123	6	всієї України	1418	0,1346
7	під час	1187	0,0937	7	церкви України	1404	0,1332
8	на честь	1114	0,0879	8	під час	1393	0,1322
9	митрополит онуфрій	1065	0,0841	9	блаженніший митрополит	1392	0,1321
10	і всієї	999	0,0789	10	церкви пцу	1391	0,1320
11	на сайті	987	0,0779	11	митрополії української	1390	0,1319
12	це повідомляє	978	0,0772	12	пресслужба київської	1387	0,1316
13	а також	944	0,0745	13	київської духовної	1117	0,1060
14	повідомляє інформаційно-просвітницький	920	0,0726	14	духовної академії	1115	0,1058
15	всієї України	916	0,0723	15	труди київської	1080	0,1025
16	божої матері	901	0,0711	16	митрополит київський	1076	0,1021
17	те що	900	0,0710	17	київський і	1040	0,0987
18	упц з	796	0,0628	18	України епіфаній	1000	0,0949
19	на сьогодні	784	0,0619	19	в Україні	863	0,0819
20	кожен день	771	0,0609	20	а також	853	0,0809

Малюнок 3.5. Порівняльна таблиця найчастотніших біграм у підкорпусах ПЦУ й УПЦ

Номер	3-грам упц	Частота	Відносна частота	Номер	3-грам пцу	Частота	Відносна частота
1	української православної церкви	2020	0,1595	1	української православної церкви	2482	0,2355
2	інформаційно-просвітницький відділ упц	1436	0,1134	2	і всієї України	1395	0,1324
3	блаженніший митрополит онуфрій	978	0,0772	3	митрополії української православної	1390	0,1319
4	про це повідомляє	977	0,0771	4	київської митрополії української	1390	0,1319
5	повідомляє інформаційно-просвітницький відділ	918	0,0725	5	православної церкви пцу	1389	0,1318
6	і всієї України	898	0,0709	6	пресслужба київської митрополії	1387	0,1316
7	це повідомляє інформаційно-просвітницький	811	0,0640	7	православної церкви України	1354	0,1285
8	на кожен день	748	0,0590	8	київської духовної академії	1108	0,1051
9	думки на кожен	742	0,0586	9	туди київської духовної	1080	0,1025
10	за старим стилем	733	0,0579	10	київський і всієї	1037	0,0984
11	затворник думки на	729	0,0575	11	митрополит київський і	1031	0,0978
12	феофан затворник думки	729	0,0575	12	всієї України епіфаній	998	0,0947
13	святитель феофан затворник	672	0,0530	13	блаженніший митрополит київський	963	0,0914
14	відділ упц з	660	0,0521	14	брати і сестри	627	0,0595
15	з посиланням на	657	0,0519	15	автокефальної української православної	603	0,0572
16	кожен день року	648	0,0512	16	дорогі брати і	580	0,0550
17	упц з посиланням	639	0,0504	17	предстоятель блаженніший митрополит	450	0,0427
18	на літ ап	593	0,0468	18	блаженніший митрополит епіфаній	420	0,0399
19	ікони божої матері	553	0,0437	19	архієпископ вишгородський агаліт	418	0,0397
20	митрополит київський і	530	0,0418	20	та запрошене духовенство	400	0,0380

Малюнок 3.6. Порівняльна таблиця найчастотніших триграм у підкорпусах ПЦУ й УПЦ

Аналіз таблиць з найчастотнішими біграмами та триграмами (див мал. 3.5. і мал. 3.6.) в корпусах релігійних текстів УПЦ і ПЦУ дозволяє виявити відмінності в комунікативних стратегіях, тематиці, ідентифікаційних конструкціях і структуруванні повідомлень обох конфесій.

В обох підкорпусах найчастотнішою є біграма *православної церкви*, що вказує на загальний тематичний фокус на церковній приналежності. Також дуже поширеною в обох випадках є конструкція *української православної*, що виконує ідентифікаційну функцію. При чому офіційна назва української канонічної церкви «Православна церква Україна», але за церковною традицією вона теж претендує на ймення «Українська православна церква», яку і використовує у своїх інформаційних матеріалах, зазначають «ПЦУ» у дужках.

У ПЦУ особливо частотними є біграми, які звертаються до предстоятеля: *митрополит Епіфаній*, *блаженніший митрополит*, а також триграми *митрополит української православної*, *предстоятель блаженніший митрополит*, *блаженніший митрополит Епіфаній*, що свідчить про персоніфіковану комунікацію та наративну побудову навколо постаті предстоятеля. Це ще раз підтверджує центральну роль Епіфанія в інформаційній політиці ПЦУ.

У свою чергу, в корпусі УПЦ відсутня чітка домінанта однієї постаті. Хоча біграма *митрополит Онуфрій* з'являється 1065 разів, що значно менше, ніж *митрополит Епіфаній* у ПЦУ, структура інформаційного подання більш децентралізована. Це підтверджується також високою частотністю конструкцій типу *відділ УПЦ* (1551), *інформаційно-просвітницький відділ* (1443), *повідомляє інформаційно-просвітницький* тощо, які підкреслюють інституційно-бюрократичний стиль і розгалужену мережу інформаційних центрів. Частотна присутність словосполучень на кшталт *на честь, кожен день, думки на кожен, з посиланням на* демонструє також жанрову різноманітність: від офіційної звітності до повчального, есеїстичного або молитовного дискурсу.

УПЦ приділяє більше уваги циклічності часу (*кожен день, на кожен день, кожен день року*), що може свідчити про зосередженість на щоденних богослужбових практиках і загальнопарафіяльному житті. Також наявність конструкцій на кшталт *феофан затворник думки* вказує на виражений повчальний та аскетичний зміст текстів.

У ПЦУ більш активно використовуються конструкції із включенням термінів академічного середовища: *духовної академії, труди київської духовної*, що свідчить про офіційно-документальний і науковий характер текстів. Крім того, фрази типу *архієпископ вишгородський аганіт, та запрошене духовенство* демонструють формалізованість подання інформації.

Загалом, у ПЦУ домінують конструкції, пов'язані з репрезентацією центральної церковної влади, теологічним і академічним контентом. УПЦ натомість більш децентралізована у стилі, зорієнтована на інформаційно-просвітницьку роботу, пов'язану з регіональними структурами (єпархії, відділи), і приділяє більше уваги регулярному парафіяльному та богослужбовому життю. Частотні n-грами УПЦ також свідчать про акцент на хронологічності, щоденності, символічності, тоді як у ПЦУ – на ієрархії, публічності та самопрезентації.

Аналіз порівняльних таблиць «Статистичного профілю» виявив як

спільні риси (загальноцерковна лексика), так і концептуальні відмінності. Дискурс ПЦУ орієнтований на національну ідентичність, інституційну публічність і самопрезентацію: акцент на лексемах *Україна, предстоятель, Епіфаній*, численні згадки про академічні структури й публіцистичні елементи. Дискурс ПЦУ більш централізований і більше фокусується на особі предстоятеля.

УПЦ натомість тяжіє до сакральності, богослужбового стилю й централізованої комунікації: часте вживання лексем *єпархія, храм, відділ, кожен день*, що вказує на зв'язок з парафіяльним життям і традиційністю. Таким чином, ПЦУ формує образ публічної національної церкви, а УПЦ – мережевої традиційної структури, зорієнтованої на внутрішню підтримку.

3.4. Специфіка лексико-семантичного поля концепту «війна» в релігійних текстах ПЦУ і УПЦ

У контексті повномасштабної війни РФ проти України лексико-семантичне поле концепту «війна» є важливим маркером дискурсивної стратегії обох конфесій. У текстах Православної Церкви України (ПЦУ) ця тема представлена надзвичайно широко, що свідчить про високу залученість церкви до актуального суспільно-політичного контексту. Війна тут подається через такі ключові лексеми: **війна** (у п-грамах *війна росії проти, війна в Україні, російська війна проти, російська повномасштабна війна, на жаль війна*), **агресія** (п-грами: *російська агресія проти, агресія росії, агресія росії проти України*), **військові** (*наші військові, російські військові, військові капелани, військові журналісти*), **герої** (*наших новітніх героїв, героїв які віддали, їхньому героїчному подвигу, українських героїв які*), **захисники**, **окупант** (*російські окупанти, були зруйновані окупантами, замордованих російськими окупантами*), **військовослужбовець**, **злочини**, **страхіття**, **зруйноване**, **перемога**, **молимося за перемогу**, **незламні**.

Ужиті лексеми відображають активну позицію – ПЦУ засуджує російську агресію, підтримує воїнів і жертв війни, звертає увагу на наслідки

вторгнення. Важливою є присутність слів із позитивно-консолідуючою конотацією: **надія, свобода, незалежність, духовна міць, які окреслюють ідеологічний каркас протистояння**. Таким чином, ПЦУ конструює дискурс духовного спротиву, який поєднує релігійні мотиви з патріотизмом та воєнною темою.

На відміну від ПЦУ, в текстах Української Православної Церкви (УПЦ) поняття війни згадується значно рідше і переважно опосередковано (наприклад, говорячи про війну, УПЦ використовує обхідні конструкції **ця жахлива війна, війна в Україні**). Лексема війна у текстах ПЦУ зустрічається 1272 рази, а в УПЦ – 757 разів. Замість війна вживаються нейтральніші або абстрактніші лексеми на зразок **випробування, труднощі, страждання, горе, бідність, небезпека, смута, воєнні дії**. І хоча присутні деякі п-грами з лексемою **герої** (*героїв які віддали, загиблих героїв*), з лексемою **окупант** є лише одна п-грама. У цьому підході помітна емоційна стриманість і уникнення конкретної політичної оцінки. Часто використовується звернення до миротворення, молитви за мир, братерства та прощення.

При цьому, коли війна згадується, тексти зосереджуються на молитовних практиках, внутрішньому зміцненні духу та підтримці страждених, без виразного акценту на ворога чи героїку захисту. У риториці УПЦ домінує морально-етична інтерпретація війни як духовної боротьби, не прив'язаної до конкретного національного чи політичного контексту. Це виражається в лексемах: **гріх, покаяння, духовна боротьба, смирення, любов до ближнього**. Значущою є відсутність у текстах УПЦ чітко вказаного агресора – росії.

Ця риса відрізняє її комунікацію від ПЦУ, де ідентифікація ворога є важливою частиною дискурсу. Крім того, у повідомленнях УПЦ рідше вживається патріотична термінологія, що свідчить про зосередженість на внутрішньоцерковній проблематиці і небажанні сваритися з РФ.

У дискурсі ПЦУ натомість активно відображено суспільну позицію,

підтримку державної політики та армії. Тут війна постає не лише як випробування, а й як священна боротьба за правду, за волю, за майбутнє народу. Церква не лише молиться, а й здійснює дії – проводить благодійні акції, допомагає армії (в тому числі духовно: відправляє на фронт капеланів), формує національну ідентичність через релігійні інтерпретації. Капеланів на фронт відправляє й УПЦ, але в її текстах згадується про це набагато рідше.

Риторичні фігури в текстах ПЦУ часто містять апеляції до героїзму, жертвності, гідності, які набувають духовного змісту. Лексеми, що вживаються у контексті війни, створюють образ об'єднаної нації, яка духовно й тілесно протистоїть злу. Яскравими є метафори: *накладати ярмо рабства на народи* або *російська імперія зла*. Часто використовуються емоційно забарвлені епітети: *новітні герої, вбивча зброя, диявольська підробка, диявольська гординя*, що апелюють до жертвності, боротьби й духовного спротиву. Гіперболізація допомагає сакралізувати жертву: *віддали найдорогоцінніше – свої життя – заради України, заради кожного з нас*. Цінним також є порівняння: *Лукавий також сіяв ворожнечу і між самими українцями, щоби ділити їх, аби вони ставилися так само один до одного, як ті давні юдеї до самарян*. Усі ці фігури сприяють створенню патріотично-релігійної оптики, у якій боротьба за незалежність України набуває ознак духовної місії.

Тексти УПЦ більше зосереджені на загальнохристиянських цінностях, незалежно від політичного контексту. Поняття війни тут радше сакралізується, осмислюється в етико-релігійній площині. Часто на перший план виходять мотиви смирення, покаяння, прощення навіть ворога. У риторичній УПЦ переважає внутрішньо-аскетичний та морально-настановчий дискурс. Основна метафора: *гріх чиниться в душі і прямо робить її хворою; але оскільки життя тіла від душі, то від хворої душі, звичайно, життя не здорове* – зображає гріх як хворобу, що охоплює всю людину. Епітети типу *милість Божя* підкреслюють важливість покаяння. Гіперболічне твердження *ще дивуватися треба, як залишається живим грішник після*

гріха виконує роль релігійного застереження. Особливе місце займають біблійно-асоціативні образи: *сьогодні ми маємо спільний Хрест, нас Господь усіх відвідав хрестом – на нас підняли руку з мечем...*, які транслують ідею духовного випробування, не вдаючись до прямої політичної інтерпретації. Риторика УПЦ апелює до смирення, внутрішнього очищення та загального християнського заклику до миру, уникаючи активного протиставлення чи ідеологічної полеміки.

Отже, концепт війна має різні семантичні наповнення у конфесійних текстах. ПЦУ репрезентує її як національну, моральну і духовну боротьбу з реальним агресором, що вимагає дії, підтримки та віри. УПЦ ж трактує її переважно в абстрактній площині, як духовне випробування, закликаючи до молитви, миру і внутрішнього очищення. Такий розподіл свідчить про розходження не лише у риторичних стратегіях, а й у світоглядних основах сучасного релігійного мовлення в Україні.

3.5. Ключові комунікативні стратегії в релігійному дискурсі УПЦ і ПЦУ

Проаналізувавши тексти двох українських православних церков, можемо зробити такі висновки щодо їхнього тематичного спрямування та стилістичних особливостей:

У текстах ПЦУ основна увага приділяється суспільно-активним аспектам церковного життя. Значне місце займають повідомлення про благодійні акції, взаємодію з військовими, волонтерську діяльність, підтримку Збройних Сил України, відбудову храмів та капеланське служіння. Часто згадуються події, пов'язані з державними святами, вшануванням пам'яті загиблих та молитвами за Україну. Проповіді охоплюють не лише духовні, а й соціальні теми, такі як гідність, свобода, боротьба з агресією, що свідчить про прагнення ПЦУ бути частиною сучасного українського контексту.

У текстах УПЦ переважає інформація про богослужіння, молебні,

хресні ходи, вшанування святих та церковні свята, зазвичай без прямої прив'язки до актуального соціального контексту. Проповіді митрополита Онуфрія здебільшого орієнтовані на етично-моральне вдосконалення, містять заклики до покаяння, смирення, терпіння та внутрішньої боротьби з гріхом. Вони уникають коментарів щодо суспільно-політичної ситуації й залишаються в межах традиційної церковної етики.

ПЦУ демонструє відкритість до соціального життя, прагне відігравати активну суспільну роль у час війни та активно долучатися до публічного дискурсу. Її стиль подачі наближається до світського інформаційного простору. УПЦ, навпаки, зберігає традиційний сакральний стиль комунікації, уникає політичної риторики й зосереджується на канонічному богослужбовому житті. Це відображається й у характерній лексиці обох конфесій: у ПЦУ частіше з'являються слова *церква, митрополит, війна, ЗСУ, громада*, тоді як в УПЦ переважають такі слова, як *покаяння, гріх, молитва, смирення, Господь*.

Ці особливості підтверджують різну комунікативну стратегію обох церков: світсько-громадянську (ПЦУ) і сакрально-традиційну (УПЦ) і збігаються з результатами лінгвістичного аналізу з попереднього розділу.

3.6. Опозиція «свої – чужі» у релігійних текстах

У підкорпусі ПЦУ значно активніше функціонують лексеми з групи «свої», серед яких особливо частотним є займенник першої особи множини: *ми* (10885 вживань), а також прикметникові форми: *наш* (6432). Це свідчить про послідовне конструювання колективної ідентичності, яка апелює до єдності українського народу, громади, армії та церкви. Подібний мовний наратив підтримується і вживанням займенника *свій* (4966), що додатково підкреслює власну позицію, автономність та національну самостійність.

З боку УПЦ також наявна інтенсивна присутність займенників групи «свої», проте зі зміщеним акцентом. Тут більше вживань мають форми

свій (6124), що разом із високою частотою *вони* (3837), *ми* (6193) демонструє риторичну, у якій часто здійснюється етико-моральне порівняння, звернення до спільного досвіду або дистанціювання від «інших». Водночас на відміну від ПЦУ, у риторичі УПЦ активніше представлено особистісні займенники, які вказують на орієнтацію не стільки на суспільну солідарність, скільки на внутрішню моральну рефлексію.

Особливу увагу заслуговують лексеми, які безпосередньо маркують «чужих». У текстах ПЦУ вони представлені з набагато вищою частотністю: *ворог* (426), *окупанти* (174), *агресор* (318), *росія* (373), *російський* (1706), *московський* (824). Це є свідченням прямої мови конфлікту, яка фіксує вороже протиставлення та позиціює релігійну структуру як складову опору проти агресії. Уживання таких лексем свідчить про активну участь ПЦУ у національному дискурсі війни, де церковна риторика тісно переплетена з державницькими наративами та патріотичною мобілізацією.

Натомість в УПЦ схожа лексика має значно нижчу частотність або майже відсутня: *ворог* (339), *окупанти* (19), *агресор* (21), *росія* (133), *російський* (1031). Лексема *московський* з'являється 316 разів. Це вказує на свідоме уникнення прямих назв супротивника. Така стратегія пов'язана з менш стійкою національною позицією УПЦ та небажанням формувати в мирян антиросійську позицію.

Крім того, в УПЦ простежується системна опозиція до ПЦУ як «інших» або «чужих»: УПЦ виставляє себе жертвою «прихильників» ПЦУ, які «нападають» на священнослужителів і храми УПЦ. Ця стратегія впроваджується посередництвом інформаційних повідомлень про конфлікти навколо храмів, які показують ПЦУ як джерело «загрози», а вірян УПЦ – як сторону, що обороняється. Наприклад: *Парафіяни УПЦ захистили храм від захоплення прихильниками «ПЦУ» в Царівці на Житомирщині... Духовенство та парафіяни Української Православної Церкви відстояли свою святиню, пояснивши рейдерам, що їхні зазіхання протизаконні й релігійна громада буде захищати свої права та храм навіть, якщо ті спробують*

використати силу; У Білій Церкві... парафіяни на чолі з митрополитом Августиним молилися на сходах своєї церкви, водночас **прибічники ПЦУ** викукували лайливі гасла (вживання антитези для підсилення емоційного ефекту). У цих повідомленнях ПЦУ фігурує як джерело напруги, а вживання лексем *прихильники*, *прибічники* показує ставлення УПЦ до ПЦУ не як до повноцінної автокефальної церкви, а як до нелегітимного утворення. Отже, комунікативна стратегія УПЦ полягає у фреймінгу ПЦУ як агресивної, неправомірної сили, що зазіхає на святині «істинної Церкви».

ПЦУ натомість закликає УПЦ до діалогу, не ставиться до УПЦ як до ворога: *підтримати черговий заклик на адресу митрополита у Києві Онуфрія (Березовського) і тих, хто є з ним, до конструктивного діалогу без попередніх умов* (уривок з Собору), *«Починаючи з часів Московського царства і аж дотепер Кремль і РПЦ розглядають церковний контроль над Україною як один з ключових елементів свого впливу на наш народ... Москва підривала всі зусилля, спрямовані на хоча би мінімальне зближення між українськими православними... Митрополит Онуфрій відразу ж заблокував будь-які спроби продовжити діалог – не лише формальні та публічні, але навіть приватні, неофіційні. За ці 10 років на жодне з багатьох наших звернень, які регулярно спрямовуються до нього і до очолюваної ним юрисдикції, митрополитом Онуфрієм не було дано якоїсь конструктивної відповіді... я хочу поновити зроблений 15 серпня заклик до митрополита Онуфрія і всіх, хто належить до очолюваної ним юрисдикції, розпочати конструктивний діалог без висунення попередніх умов... причиною таких інцидентів якраз є свідоме блокування митрополитом Онуфрієм і його ієрархами будь-якого діалогу та провокування ними конфлікту в громадах* (уривок з виступу предстоятеля ПЦУ). З наведеного уривку бачимо, що митрополит ПЦУ прагне зближення між українськими православними. На відміну від представників УПЦ, які на позначення ПЦУ вживають негативно забарвлені лексеми, ПЦУ послуговується нейтральними, офіційними формулювання, не називаючи УПЦ нелегітимною: *очолюваної ним*

юрисдикції.

Опозиція «свої – чужі» в дискурсі ПЦУ та УПЦ реалізується різними мовними та комунікативними засобами. Для ПЦУ характерне чітке ототожнення «своїх» із українським народом, армією та церквою, що підтримується активною націєцентричною лексикою, а «чужі» чітко маркуються як агресори – Росія, окупанти, Московія. УПЦ, натомість, застосовує завуальовану риторичну, у якій «чужі» – це неформально названі розкольники або прихильники неканонічної структури, які нібито загрожують храмам і мирним парафіянам. При цьому конфлікти з ПЦУ у текстах УПЦ подаються в термінах нападу-захисту, що формує образ ПЦУ як агресивного «іншого».

Показово, що ПЦУ не відповідає симетричною риторикою – вона закликає до діалогу та примирення, використовує офіційні, нейтральні формулювання щодо УПЦ. Таким чином, комунікативна стратегія ПЦУ базується на поєднанні патріотичного та об'єднавчого компонентів, тоді як УПЦ вдається до легітимізації «своїх» через апеляції до істинної віри й канонічності та представлення «чужих» як загрози.

Висновки до розділу 3

Релігійний дискурс Православної церкви України (ПЦУ) та Української православної церкви (УПЦ) суттєво різняться за комунікативними стратегіями, структурою мовлення, лексико-семантичними домінантами та репрезентацією суспільно значущих подій, зокрема війни. У дискурсі ПЦУ переважає персоніфікована модель комунікації, з акцентом на публічну присутність Предстоятеля, його участь у державних, соціальних та військових заходах. Комунікативна стратегія Церкви характеризується відкритістю, акцентом на інтеграції в національний інформаційний простір та підкресленні зв'язку з українською ідентичністю. Натомість дискурс УПЦ наближається до інституційно-бюрократичного стилю з перевагою лексем, що позначають церковні структури (єпархії, відділи), богослужбовий

календар та традиційну аскетичну духовність.

Репрезентація війни в дискурсі двох конфесій демонструє розбіжності в ідеологічному фреймінгу. У повідомленнях ПЦУ війна постає як національно-визвольна боротьба, що супроводжується активною підтримкою Збройних Сил України, волонтерською діяльністю, допомогою постраждалим і засудженням російської агресії. Водночас у дискурсі УПЦ переважає інтерпретація війни як духовного випробування, джерела страждання, що вимагає внутрішнього покаяння, смирення і молитви. Конфлікт при цьому рідко персоніфікується, а сама риторика прагне до нейтралізації політичних акцентів. Концепт «свої – чужі» реалізується в дискурсі ПЦУ через колективні займенники першої особи множини (*ми, наш народ*), що формує ефект національної консолідації та чітко маркує ворога (*Росія, окупанти*). ПЦУ не ставиться до іншої православної церкви як до ворога, чого не можна сказати про УПЦ: вона демонструє оборонну риторику щодо ПЦУ: «чужі» тут представлені через лексеми *розкольники, представники ПЦУ, прихильники ПЦУ*, а власна ідентичність вибудовується через підкреслення легітимності, канонічності та страждань від переслідування.

Отже, дискурс ПЦУ орієнтований на публічну, мобілізаційну й ідеологічно активну модель комунікації, в якій конфесійна ідентичність невіддільна від національної. УПЦ натомість концентрується на духовному житті вірян, підтримці внутрішнього порядку. Така дихотомія підтверджує не лише розбіжності в мовленнєвих практиках, а й глибинні відмінності у концептуалізації ролі церкви в умовах війни.

ВИСНОВКИ

У межах нашої кваліфікаційної роботи було досягнуто поставленої мети – досліджено відображення російсько-української війни в сучасних українських релігійних текстах та з'ясовано їхній вплив на формування у вірян національної ідентичності, моральних орієнтирів, описано роль церкви в умовах війни. Також виконано заплановані завдання: систематизовано основні підходи до вивчення релігійного стилю, розмежовано ключові поняття; схарактеризовано комунікативний потенціал різножанрових релігійних текстів; зібрано корпус релігійних текстів ПЦУ й УПЦ за період 2022–2024 рр., укладено статистичний профіль зібраного корпусу, що має самостійну наукову цінність і становить основу для подальших міждисциплінарних досліджень; проаналізовано лексичні домінанти текстів обох конфесій; описано зв'язок найчастотнішої лексики обох конфесій з основними наративами та ідеологією церков; проаналізовано специфіку лексико-семантичного поля концепту «війна» в релігійних текстах обох конфесій, з'ясовано специфіку лексико-семантичного поля концепту «війна» в релігійних текстах ПЦУ і УПЦ; зіставлено мовленнєві стратегії представників ПЦУ й УПЦ.

У першому розділі досліджено теоретичні засади вивчення релігійного дискурсу. Розглянуто термінологічну неоднозначність навколо поняття «релігійний стиль». Обґрунтовано доцільність використання назви «релігійний стиль» замість «конфесійного стилю» у межах українського мовознавства. Надано докладну характеристику жанрових, лексико-стилістичних і прагматичних особливостей релігійного стилю, розглянуто основні підстили (сакральний, проповідницький, богословський тощо), а також визначено місце релігійного стилю серед інших функціональних стилів української мови. Описано становлення та сучасний стан релігійного дискурсу в лінгвістиці, встановлено місце цього типу дискурсу серед інших термінів: релігійна комунікація, релігійний текст, релігійний стиль. Особливу увагу приділено лінгвістичному й міждисциплінарному підходу до

релігійного дискурсу: дискурс-аналізу, когнітивній лінгвістиці, теолінгвістиці. Також проаналізовано релігійний дискурс як інструмент інформаційної війни – показано, як через тексти церковної комунікації транслиуються політичні та ідеологічні наративи, впливаючи на суспільну думку, ідентичність та ставлення до війни.

У другому розділі подано актуальний контекст функціонування православного релігійного дискурсу в Україні в умовах міжконфесійного протистояння, яке набуло особливої гостроти після повномасштабного вторгнення Росії в Україну. Проаналізовано історичні передумови становлення ПЦУ та її протистояння з УПЦ, включно з інформаційною боротьбою за канонічність, політичну лояльність і духовну спадщину. Описано жанрові класифікації релігійного дискурсу, що дозволило обґрунтовано відібрати жанри текстів для включення до корпусу: проповіді, новини, богословські статті, публіцистика, офіційні документи.

Зібрано корпус релігійних текстів ПЦУ та УПЦ, обсяг якого становить понад 2 мільйони токенів. Корпус ПЦУ складається з проповідей митрополита Епіфанія, новин з офіційного сайту, публікацій у журналі «Церква і суспільство» та наукових збірниках «Труди КДА». Для УПЦ тексти були отримані з Telegram-каналу (новини та проповіді предстоятеля), богословських збірників Київської духовної академії. Описано методику збору корпусу: вебскрейпінг із використанням Python, обробка PDF-документів, попередня фільтрація, нормалізація та анотація даних. Це дозволило сформувати репрезентативну базу для подальшого лінгвістичного аналізу, що є важливим внеском у розвиток корпусної лінгвістики релігійного дискурсу.

У третьому розділі здійснено докладний лінгвістичний аналіз зібраного корпусу. Проаналізовано відмінності в публічній комунікації двох церков (відсутність Telegram-каналу в ПЦУ, недостатня широта тем відео на платформі YouTube тощо). Схарактеризовано синтаксичну організацію підкорпусів ПЦУ й УПЦ та з'ясовано, що УПЦ надає перевагу коротшим

реченням, стилістично наближеним до публіцистичного дискурсу, тоді як ПЦУ – більш складній синтаксичній побудові з численними вставними конструкціями, що додає текстам урочистості й архаїчності.

Наступний етап – побудова статистичного профілю корпусу, який дав змогу виявити найчастотніші одиниці лексики. Проаналізовано лексико-семантичне поле концепту «**війна**»: у текстах ПЦУ домінують лексеми *агресор, військовий, захисник, Україна*, натомість у текстах УПЦ переважають абстрактні слова на кшталт *страждання, мир, випробування, гріх*, а згадки про війну часто вживаються в узагальненій формі без конкретизації, хто є агресором.

Також було проаналізовано наративи, що трапляються в обох підкорпусах: ПЦУ послідовно транслює наративи боротьби за правду, захисту держави, підтримку Збройних сил, прославлення мучеників за волю України. УПЦ акцентує на закликах до примирення, «недопущення розбрату», часто з посиланнями на «всеправославну єдність», що часом співпадає з проросійськими тезами.

Окремий підрозділ було присвячено вивченню ідеологічних стратегій створення образу «своїх» і «чужих» у релігійному дискурсі. У текстах ПЦУ «своїми» постають українські військові, народ, герої, святі мученики, тоді як «чужі» – окупанти, агресори, імперія зла. УПЦ рідко використовує подібну дихотомію, натомість спостерігається семантична розмитість: противники називаються «братами, що помиляються», або «грішними владцями», а не прямими ворогами. Це дозволяє дійти висновку про різну тональність і політичну ангажованість релігійної комунікації двох конфесій.

Загалом, аналіз зібраного корпусу, що релігійні тексти, попри формальну належність до одного стилю, можуть суттєво відрізнятися за мовними стратегіями, лексичними домінантами та ідеологічним змістом. Релігійний дискурс, особливо в умовах війни, перестає бути суто сакральним і набуває чітко вираженої суспільно-політичної функції.

Таким чином, дослідження підтверджує, що тексти релігійного

дискурсу в сучасній Україні не лише виконують сакральну функцію, а й беруть активну участь у формуванні соціальних смислів, ідентичностей і політичних уявлень. Робота має не лише теоретичну, а й прикладну цінність для лінгвістики, соціології, релігієзнавства, інформаційної безпеки та сучасної гуманітаристики загалом.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- Бабич Н. Д., 2009. *Богословський стиль української мови у контексті стилістичної науки: збірник науково-дидактичних праць*. Чернівці: Букрек.
- Богачевская, И. В., 2006. *Религиозный дискурс как объект философско-религиоведческой рефлексии*. Вопросы духовной культуры. 74, с. 119–121.
- Гадомский А. К., 2005. *Теолингвистика: история вопроса*. Ученые записки ТНУ им. В. И. Вернадского. 18(57), с. 16–26.
- Грималовський І. С., 2006. *Мова української духовної поезії XVIII – початку XIX століття*. Канд. дис. Чернівці: ЧНУ ім. Ю. Федьковича.
- Еліаде, М., 2001. *Мефістофель і андрогін*. Пер. з фр. В. Сахно і Г. Кьорян. Київ: Основи.
- Інформаційна війна Росії проти України і релігія (пошуковий запит). [онлайн] Режим доступу: <https://scholar.google.com.ua/scholar?q=інформаційна+війна+росії+проти+україни+i+релігія&hl=uk&as_sdt=0%2C5&as_ylo=2013&as_yhi=2021> [дата звернення: 23.05.2025].
- Кадикало, А., 2023. *Релігійний дискурс між раціональністю та суб'єктивністю*. Вісник Львівського університету. Серія філос.-політолог. студії. 47, с. 67–73.
- Каляндрук К., 2021а. *Московське православ'я як чинник гібридної агресії проти України*. Вісник НУОУ. 1(57), с. 83–90.
- Каляндрук К., 2021б. *Українська православна церква московського патріархату: виклики національній безпеці України*. Наук. вісник ДДУВС. 3, с. 47–52.
- Кизилова В., 2017. *Християнсько-релігійний дискурс української прозової літературної казки другої половини XX — початку XXI століття*. Наукові виклади. 5, с. 53–56.
- Ковалів Ю. І., 2007а. *Дискурс*. Літературознавча енциклопедія: у 2 т. Т. 1. Київ: ВЦ «Академія», с. 282–283.
- Ковалів Ю. І., 2007б. *Проповідь*. Літературознавча енциклопедія: у 2 т. Т. 2. Київ: ВЦ «Академія», с. 281–282.
- Конфесія. *Велика українська енциклопедія*. [онлайн] Режим доступу: <<https://vue.gov.ua/Конфесія>> [дата звернення: 23.05.2025].

Коць Т., 2002. *Українська лінгвостилістика другої половини ХХ ст. про конфесійний стиль української літературної мови*. Слово. Стиль. Норма. 36. наук. пр. б.м.: б.в., с. 18–24.

Куньч З. Й., 1998. *До історії термінів "казання" і "проповідь"*. Сучасна українська богословська термінологія: матеріали конф. Львів: ЛБА, ІБТП, с. 184–190.

Малікова О. В., 2010. *Проповідь: композиційні, прагматичні та інтердискурсивні характеристики*. Проблеми семантики, прагматики та когнітивної лінгвістики. 17, с. 268–276.

Мацько Л. І., ред., 2005. *Стилістика української мови: підручник*. 2-ге вид. Київ: Вища школа.

Міненко Є. С., 2025. *Пропаганда та смислові наративи Московського патріархату як зброя у війні проти України*. Український політико-правовий дискурс. 11.

Мирончук О., 2010. *Виокремлення підстилів та жанрів у конфесійному стилі української мови*. Культура слова. 72, с. 151–157.

Міщук Ю. В. і Шаблій Л. Ф., 2017. Релігія в умовах гібридної війни: маніпулятивні аспекти використання. *Гілея: науковий вісник*. 116 (5), с. 25–28.

Одарчук Н. А. і Приварська Н. П., 2008. Структурно-функціональні особливості релігійного дискурсу. *Науковий вісник Волинського національного університету імені Лесі Українки, серія: Дискурсознавство*. 5, с. 44–48.

Православний церковний календар, 2025. Православна церква України (ПЦУ). [pdf] Київ: б.в. Режим доступу: <<https://www.pomisna.info/uk/tserkva/kalendar/>> [23.05.2025].

Перший всеукраїнський православний церковний собор УАПЦ, 1921. [онлайн] Режим доступу: <https://www.myslenedrevo.com.ua/uk/Sci/HistSources/1SoborUAPC/AbbrevList.html#google_vignette> [дата звернення: 23.05.2025].

Петренко І. А., 2021. Релігійна журналістика в Україні: сучасний стан та перспективи розвитку. Кваліфікаційна робота бакалавра. Київський національний університет імені Тараса Шевченка.

Русанівський В. М. і Тараненко О. О., 2004. Конфесійний стиль. В: В. М. Русанівський і Тараненко О. О., 2004. *Українська мова*. Київ: Українська енциклопедія

Федишин М. І., 2018. *Жанрова палітра християнського релігійного дискурсу*. Science and Education a New Dimension. Philology. 167, с. 16–19.

Церковні скорочення. Вікіпедія. Вільна енциклопедія. [онлайн] Режим доступу: <https://uk.wikipedia.org/wiki/Церковні_скорочення> [дата звернення: 23.05.2025].

Чернишова Ю. В., 2012а. Принципи релігійного перекладу в інструкції LITURGIAM AUTHENTICAM. *Проблеми семантики слова, речення та тексту*. 29, с. 189-194.

Чернишова, Ю. О., 2012б. Релігійний текст, стиль, дискурс: уточнення понять. *Studia linguistica*. 6, с. 361-365.

Черхава О. О., 2013. Концептуальне формування науково-термінологічного поля поняття «релігійний дискурс» у контексті становлення теолінгвістики. *Вісник Київського національного лінгвістичного університету. Серія: Філологія*. 16, 2, с. 133-140.

Швед, О. В., 2001. Коммуникативно-риторический анализ религиозного дискурса. *VII Международные Кирилло-Методиевские чтения*. Минск: Издательство БГУ.

Шевченко, Л. І., 2004. Лінгвістична аргументація конфесійного стилю в сучасній українській літературній мові. *Актуальні проблеми української лінгвістики: теорія і практика*. 10, с. 3-10.

Шмендель М. Ю., 2020. Стратегії міжцерковних (не)переходів настоятелів православних громад в Україні (на прикладі міста Києва). Кваліфікаційна робота бакалавра. Київський національний університет імені Тараса Шевченка.

Шостак О., 2013. Релігійний дискурс у творчості Луїз Ердріч. *Гуманітарна освіта в технічних вищих навчальних закладах*. 27, с. 191–196.

Якименко Ю., Биченко А., Міщенко М., 2024. Українське суспільство, держава і церква під час війни. Церковно-релігійна ситуація в Україні-2024. [pdf] Київ: Центр Разумкова. Режим доступу:<<https://razumkov.org.ua/images/2025/01/28/2024-Religiya-religion-FIN.pdf>> [дата звернення: 23.05.2025].

Convertio. [онлайн] Режим доступу: <<https://convertio.co/>> [дата звернення: 23.05.2025].

Crystal, D., 1965. Linguistics, language and religion. *Faith and fact books*. London: Burns Oates.

Dean, B., 2025. YouTube Stats: How many people use Youtube? [онлайн] Режим доступу: <https://backlinko.com/youtube-users?utm_source=chatgpt.com> [дата звернення: 23.05.2025].

Küng H., 1987. Christianity and world religions: The Dialogue with Islam as one model. *The Muslim World*. 77 (2), p. 80–95.

Parris D. P., 2006. Introduction to Biblical Interpretation. Colorado: Global Action.

Spangler T., 2021. YouTube shorts, Video Giant's TikTok Copycat, Is rolling out in 100-Plus Countries [онлайн] Режим доступа: <<https://variety.com/2021/digital/news/youtube-shorts-global-launch-1235018403/>> [дата звернення: 23.05.2025].

Stop_words. Python package [онлайн] Режим доступа: <<https://pypi.org/project/stopwords/>> [дата звернення: 23.05.2025].

Ukrainian religious corpora. GitHub [онлайн] Режим доступа: <https://github.com/i-am-bidA/ukrainian_religious_corpora/tree/main> [дата звернення: 03.06.2025].

СПИСОК ДЖЕРЕЛ ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

Труди Київської духовної академії: історія і сучасність. Київська духовна академія і семінарія (КДАіС). [онлайн] Режим доступу:

<<https://kdais.kiev.ua/trudykda/>> [дата звернення: 15.05.2025].

Науковий збірник Київської православної богословської академії. Київська православна богословська академія (КПБА). [онлайн] Режим доступу:

<<https://works.kpba.edu.ua/index.php/trudy>> [дата звернення: 15.05.2025].

Православна Церква України (ПЦУ). [онлайн] Режим доступу:

<<https://www.pomisna.info/uk/category/vsi-novyny/>> [дата звернення: 20.05.2025].

Українська православна церква (УПЦ). [онлайн] Режим доступу:

<https://t.me/upc_news> [дата звернення: 19.05.2025].

ДОДАТКИ

Додаток 1

Доступ до Статистичного профілю Корпусу релігійних текстів:

<https://docs.google.com/spreadsheets/d/1oxk6DUT44tsz-eATAB3oIhKh1IeC-SX1/edit?gid=603596205#gid=603596205>

Код для збирання новин і проповідей із сайту ПЦУ

```

import requests
from bs4 import BeautifulSoup
import time
import re

BASE_URL = "https://www.pomisna.info/uk/category/vsi-novyny/page/"
HEADERS = {
    "User-Agent": "Mozilla/5.0 (Windows NT 10.0; Win64; x64) AppleWebKit/537.36 (KHTML, like Gecko) Chrome/122.0.0.0 Safari/537.36"
}

def get_full_article_text(url):
    try:
        res = requests.get(url, headers=HEADERS)
        if res.status_code != 200:
            return "[Не вдалося завантажити текст статті]"
        soup = BeautifulSoup(res.content, "html.parser")
        article_block = soup.find("article", class_="article-item post-content page-content")
        if not article_block:
            return "[Текст відсутній]"
        text = article_block.get_text(separator=" ", strip=True)
        text = re.sub(r"\s{2,}", " ", text)
        return text
    except Exception as e:
        return f"[Помилка при завантаженні: {e}]"

def fetch_news():
    articles = []

    for page in range(1, 307): # скануємо 306 сторінок новин
        url = f"{BASE_URL}{page}/"
        res = requests.get(url, headers=HEADERS)
        if res.status_code != 200:
            print(f"✗ Помилка при зверненні до сторінки {page}")
            continue

        soup = BeautifulSoup(res.content, "html.parser")
        posts = soup.find_all("article", class_="article-item")
        print(f"Page {page} | Posts found: {len(posts)}")

```

```

    for post in posts:
        date_tag = post.find("div", class_="date-item")
        title_tag = post.find("h3")
        link_tag = title_tag.find("a") if title_tag else None

        if not date_tag or not link_tag:
            continue

        date_text = date_tag.get_text(strip=True)
        title = link_tag.get_text(strip=True)
        link = link_tag["href"]

        full_text = get_full_article_text(link)
        articles.append(f"{date_text} - {title}\n{full_text}\n\n")

        time.sleep(0.5)  # пауза, щоб не навантажувати сервер

    return articles

news_articles = fetch_news()

output_path = "Новини і проповіді ПЦУ.txt"
with open(output_path, "w", encoding="utf-8") as f:
    f.writelines(news_articles)

```

Код для збору постів з телеграм каналу УПЦ

```

from telethon.sync import TelegramClient
from datetime import datetime, timezone

api_id = ____
api_hash = '____'

client = TelegramClient('____', api_id, api_hash)

async def fetch_and_separate_posts():
    await client.start()
    entity = await client.get_entity('upc_news')
    start_date = datetime(2022, 2, 24, tzinfo=timezone.utc)

    with_tag = []
    without_tag = []

    async for msg in client.iter_messages(entity, offset_date=None,
reverse=True):
        if msg.date < start_date:
            continue
        if not msg.message:
            continue

        text = msg.message.strip()
        timestamp = msg.date.strftime('%Y-%m-%d %H:%M')
        entry = f"{timestamp}\n{text}\n\n"

        if "#ПроповідьПредстоятеля" in text:
            with_tag.append(entry)
        else:
            without_tag.append(entry)
    # Збереження у файли
    with open("posts_with_hashtag.txt", "w", encoding="utf-8") as f1:
        f1.writelines(with_tag)
    with open("posts_without_hashtag.txt", "w", encoding="utf-8") as f2:
        f2.writelines(without_tag)

    print(f"✓ {len(with_tag)} з хештегом | {len(without_tag)} без
хештегу")

with client:
    client.loop.run_until_complete(fetch_and_separate_posts())

```

Словник церковних скорочень Корпусу релігійних текстів

Скорочення	Розшифровка
ап.	апостол
апп.	апостоли
архієп.	архієпископ
архім.	архимандрит
об.	об'явлення
безср.	безсрібник
блгв.	благовірний
блж.	блаженний
вмц.	великомучениця
вмч.	великомученик
дияк.	диякон
єп.	єпископ
ігум.	ігумен
спов.	сповідник
кн.	князь
митр.	митрополит
мц.	мучениця
мцц.	мучениць
мч.	мученик
мчч.	мучеників
патр.	патріарх
прав.	праведний
прп.	преподобний
прпп.	преподобні
прпмц.	преподобномучениця
прпмч.	преподобномученик
пресвіт.	пресвітер
прор.	пророк
св.	святий
свв.	святі
свт.	святитель
свтт.	святителі
сщмч.	священномученик
сщмчн.	священномучениця
сщч.	священнослужитель
вч.	вчитель
ввеч.	вечірня
с.	сторінка

ран.	рання
літ.	літургія
мф.	від матфея
мк.	від марка
лк.	від луки
іуд.	іуда
ін.	від іоана / інше
діян.	діяння святих апостолів
як.	послання апостола якова
пет.	послання апостола петра
кор.	до коринфян
рим.	до римлян
гал.	до галатів
еф.	до ефесян
флп.	до филип'ян
кол.	до колосян
прот.	протоієрей
сол.	до солунян
тим.	до тимофія
архімм.	архімандрити
блгвв.	благовірні
блжж.	блаженні
тит.	до тита
флм.	до филимона
євр.	до євреїв
свят.	священник
притч.	притчі соломона
бут.	буття
вих.	вихід
іс.	ісая
іоїл.	йоїль
зах.	захарія
архієпп.	архієпископи
вел.	великий, велика
вмцц.	великомучениці
вмчч.	великомученики
єв.	євангеліст
єпп.	єпископи
ієром.	ієромонах
ієросхим.	ієросхимонах
імп.	імператор
кнн.	князі

кнг.	княгиня
кнж.	княжна
митрр.	митрополити
новмч.	новомученик
новосвщмч.	новосвященномученик
патрр.	патріархи
правв.	праведні
прорр.	пророки
пророчц.	пророчиця
просвіт.	просвітитель, просвітителька
протопресв.	протопресвітер
прмч.	преподобномученик
прмчч.	преподобномученики
прмц.	преподобномучениця
прмцц.	преподобномучениці
рівноап.	рівноапостольний, рівноапостольна
рівноапп.	рівноапостольні
сп.	сповідник, сповідниця
сщмчч.	священномученики
стовпн.	стовпник
страст.	страстотерпець
схим.	схимонах
чудотв.	чудотворець
юрод.	юродивий
бр.	братчик
вол.	волесть
впщр	Всеукраїнська Православна Церковна Рада
впщс	Всеукраїнський Православний Церковний Собор
вспп	Всеукраїнська Спілка православних парафій
вуцвк	Всеукраїнський Центральний Виконавчий Комітет
вуцик	Всеукраїнський Центральний Виконавчий Комітет
вцр	Всеукраїнська Церковна Рада
вцс	Всеукраїнський Церковний Собор
головноупов.	головноуповноважений
гр.	грецький
д.	добродій / доктор
див.	дивись

док.	документ
кпцр	Київська Православна Церковна Рада
кгчк	Київська губернська надзвичайна комісія
мед.	медичний
ст.	сторінка
о.	отець
окр.	округ
оп.	опис
п.	пан
пар.	парафія
параф.	парафіяльний
п.-о.	пан-отець
пов.	повіт
пред.	предстоятель
проф.	професор
рпц	Російська Православна Церква
р. х.	Різдво Христове
с.-д.	соціал-демократ
совнарком	Рада Народних Комісарів
спр.	справа
т-во	товариство
т. з.	так званий
т. зр.	точка зору
тов.	товариш
уапц	Українська Автокефальна Православна Церква
угкц	Українська Греко-Католицька Церква
укр.	українською
унр	Українська Народна Республіка
упц	Українська Православна Церква
упцр	Українська Православна Церковна Рада
уск	Українська Споживча Кооперація
усрр	Українська Соціалістична Радянська Республіка
уцр	Українська Центральна Рада
ф.	--
хр.	християнський
цит.	цитата
ціж	Церква і Життя

цр	Церковна Рада
ч.	число
част.	частина
см.	смотри / дивись
м.	місто
н.	наук
філософ.	філософський
ред.	редактор / редакція
богосл.	богословський
італ.	італійською
ім.	імені
вип.	випуск
арам.	арамейський
англ.	англійською
нав.	Навин (книга Ісуса Навина)
суд.	книга Суддів Ізраїлевих
чис.	книга Числа
івр.	іврит
єз.	пророк Єзекїїль
філолог.	філологічний
арк.	аркуш
т.	так
зв.	званий / зворот

Код створення Статистичного профілю корпусу релігійних текстів

```

import time
import re
import pandas as pd
from collections import Counter, defaultdict
from pathlib import Path
from pymorphy2 import MorphAnalyzer
from openpyxl.utils import get_column_letter
from openpyxl import load_workbook

morph = MorphAnalyzer(lang='uk')

with open("stop_words.txt", encoding="utf-8") as f:
    stop_words = set(line.strip().lower() for line in f if
line.strip() and len(line.strip().split()) == 1)

pcu_files = [
    "Новини і проповіді ПЦУ.txt",
    "ПЦУ Труди КДА 2022.txt",
    "ПЦУ Труди КДА 2023.txt",
    "ПЦУ Труди КДА 2024.txt",
    "Церква і суспільство випуск 1.txt",
    "Церква і суспільство випуск 2.txt",
    "Церква і суспільство випуск 3.txt",
    "Церква і суспільство випуск 4.txt",
    "Церква і суспільство випуск 5.txt"
]

upc_files = [
    "Новини УПЦ (телеграм).txt",
    "Проповіді Онуфрія УПЦ (телеграм).txt",
    "УПЦ Труди КДА випуск 38 (2023).txt",
    "УПЦ Труди КДА випуск 39 (2023).txt",
    "УПЦ Труди КДА випуск 40 (2024).txt",
    "УПЦ Труди КДА випуск 41 (2024).txt"
]

abbreviation_expansion = {
    "ап.": "апостол", "апп.": "апостоли", "архієп.": "архієпископ",
    "архім.": "архимандрит", "об.": "об'явлення",
    "безср.": "безсрібник", "блгв.": "благовірний", "блж.":
    "блаженний", "вмц.": "великомучениця",

```

"вмч.": "великомученик", "дияк.": "диякон", "еп.": "єпископ",
 "ігумен.": "ігумен", "спов.": "сповідник",
 "кн.": "князь", "митр.": "митрополит", "мц.": "мучениця", "мцц.":
 "мучениць", "мч.": "мученик",
 "мчч.": "мучеників", "патр.": "патріарх", "прав.": "праведний",
 "прп.": "преподобний", "прпп.": "преподобні",
 "прпмц.": "преподобномучениця", "прпмч.": "преподобномученик",
 "пресвіт.": "пресвітер", "прор.": "пророк",
 "св.": "святий", "свв.": "святі", "свт.": "святитель", "свтт.":
 "святителі", "сщмч.": "священномученик",
 "сщмчн.": "священномучениця", "сщч.": "священнослужитель", "вч.":
 "вчитель", "ввеч.": "вечірня", "с.": "сторінка",
 "ран.": "рання", "літ.": "літургія", "мф.": "від матфея", "мк.":
 "від марка", "лк.": "від луки", "іуд.": "іуда",
 "ін.": "від іоана / інше", "діян.": "діяння святих апостолів",
 "як.": "послання апостола якова", "пет.": "послання апостола петра",
 "кор.": "до коринфян", "рим.": "до римлян", "гал.": "до галатів",
 "еф.": "до ефесян", "флп.": "до филиппів", "кол.": "до колоссян", "прот.":
 "протоієрей",
 "сол.": "до солунян", "тим.": "до тимофія", "архімм.":
 "архімандрити", "блгвв.": "благовірні", "блжж.": "блаженні",
 "тит.": "до тита", "флм.": "до филимона", "євр.": "до євреїв",
 "свщ.": "священник", "притч.": "притчі соломона",
 "бут.": "буття", "вих.": "вихід", "іс.": "ісаї", "іоїл.": "йоїль",
 "зах.": "захарія", "архієпп.": "архієпископи",
 "вел.": "великий, велика", "вмцц.": "великомучениці", "вмчч.":
 "великомученики", "єв.": "євангеліст",
 "єпп.": "єпископи", "ієром.": "ієромонах", "ієросхим.":
 "ієросхимонах", "імп.": "імператор",
 "кнн.": "князі", "кнп.": "княгиня", "кнж.": "княжна", "митрр.":
 "митрополити", "новмч.": "новомученик",
 "новосвщмч.": "новосвященномученик", "патрр.": "патріархи",
 "правв.": "праведні", "прорр.": "пророки",
 "пророчц.": "пророчиця", "просвіт.": "просвітитель,
 просвітителька", "протопресв.": "протопресвітер",
 "прмч.": "преподобномученик", "прмчч.": "преподобномученики",
 "прмц.": "преподобномучениця", "прмцц.": "преподобномучениці",
 "рівноап.": "рівноапостольний, рівноапостольна", "рівноапп.":
 "рівноапостольні", "сп.": "сповідник, сповідниця",
 "сщмчч.": "священномученики", "стовпн.": "стовпник", "страст.":
 "страстотерпець", "схим.": "схимонах",
 "чудотв.": "чудотворець", "юрод.": "юродивий", "бр.": "братчик",
 "вол.": "волесть", "впцр.": "Всеукраїнська Православна Церковна Рада",
 "впцс.": "Всеукраїнський Православний Церковний Собор", "вспп.":
 "Всеукраїнська Спілка православних парафій",

```

        "вуцвк": "Всеукраїнський Центральний Виконавчий Комітет", "вуцик":
"Всеукраїнський Центральний Виконавчий Комітет",
        "вцр": "Всеукраїнська Церковна Рада", "вцс": "Всеукраїнський
Церковний Собор", "головноупов.": "головноуповноважений",
        "гр.": "громадянин", "д.": "добродій / доктор", "див.": "дивись",
"док.": "документ", "кпцр": "Київська Православна Церковна Рада",
        "кгчк": "Київська губернська надзвичайна комісія", "мед.":
"медичний", "ст.": "стиль", "о.": "отець", "окр.": "округ", "оп.": "опис",
        "п.": "пан", "пар.": "парафія", "параф.": "парафіяльний", "п.-о.":
"пан-отець", "пов.": "повіт",
        "пред.": "предстоятель", "проф.": "професор", "рпц": "Російська
Православна Церква",
        "р. х.": "Різдво Христове", "с.-д.": "соціал-демократ",
"совнарком": "Рада Народних Комісарів", "спр.": "справа",
        "ст.": "сторінка", "т-во": "товариство", "т. з.": "так званий",
"т. зр.": "точка зору",
        "тов.": "товариш", "уапц": "Українська Автокефальна Православна
Церква", "угкц": "Українська Греко-Католицька Церква",
        "укр.": "український", "унр": "Українська Народна Республіка",
"упц": "Українська Православна Церква",
        "упцр": "Українська Православна Церковна Рада", "уск": "Українська
Споживча Кооперація",
        "усрр": "Українська Соціалістична Радянська Республіка", "уцр":
"Українська Центральна Рада", "ф.": "--",
        "хр.": "християнський", "цит.": "цитата", "ціж": "Церква і Життя",
"цр": "Церковна Рада", "ч.": "число",
        "част.": "частина", "см.": "смотри / дивись", "м.": "місто", "н.":
"наук", "філософ.": "філософський",
        "проф.": "професор", "ред.": "редактор / редакція", "богосл.":
"богословський", "італ.": "італійською", "іс.": "ісая",
        "ім.": "імені", "вип.": "випуск", "арам.": "арамейський", "англ.":
"англійською", "нав.": "Навин (книга Ісуса Навина)",
        "суд.": "книга Суддів Ізраїлевих", "чис.": "книга Числа", "укр.":
"українською", "гр.": "грецький", "івр.": "іврит",
        "єз.": "пророк Єзекиїль", "філолог.": "філологічний", "арк.":
"аркуш", "т.": "так", "зв.": "званий / зворот",
    }

    def process_corpus(files):

        roman_re =
re.compile(r"^(?=[MDCLXVI])M{0,4}(CM|CD|D?C{0,3})(XC|XL|L?X{0,3})(IX|IV|V?I{
0,3})$", re.IGNORECASE)

        global_counter = Counter()
        source_counters = defaultdict(Counter)

```

```

file_tracker = defaultdict(set)
abbreviations = defaultdict(int)
latin_words = defaultdict(int)
all_tokens = []

for file in files:
    path = Path(file)
    if not path.exists():
        continue

    with open(path, "r", encoding="utf-8") as f:
        text = f.read().lower()

        text = text.replace("'", " ").replace('"', " ").replace("\u00AD", "-").replace("-", "-").replace("—", "-")
        text = re.sub(r"(\w+)-\s*\n\s*(\w+)", r"\1\2", text)

        abbrs = re.findall(r"\b[a-щґҕііьүя]{1,4}\.", text)
        for abbr in abbrs:
            if abbr in abbreviation_expansion:
                abbreviations[abbr] += 1
                file_tracker[f"ABBR::{abbr}"].add(file)

        raw_tokens = re.findall(r"\b[a-щґҕііьүя]+(?:[-']+[a-щґҕііьүя]+)*\.\.?\\b", text)

        i = 0
        tokens = []
        while i < len(raw_tokens):
            w1 = raw_tokens[i]
            if i + 1 < len(raw_tokens):
                w2 = raw_tokens[i + 1]
                combined = w1 + w2
                if (not morph.word_is_known(w1) or not morph.word_is_known(w2)) and morph.word_is_known(combined):
                    tokens.append(combined)

            file_tracker[combined].update(file_tracker[w1])

            file_tracker[combined].update(file_tracker[w2])
            i += 2
            continue

            tokens.append(w1)
            i += 1

```

```

        for t in tokens:
            file_tracker[t].add(file)
        source_counters[file].update(tokens)
        global_counter.update(tokens)
        all_tokens.extend(tokens)

main_rows = []
lemma_pos_dict = {}
lemma_counter = Counter()

for word, freq in global_counter.items():
    parse = morph.parse(word)[0]
    lemma = parse.normal_form
    pos = parse.tag.POS or "-"
    file_list = ", ".join(file_tracker[word])
    main_rows.append((word, lemma, pos, freq, file_list))
    lemma_pos_dict[word] = (lemma, pos)
    lemma_counter[lemma] += freq

main_df = pd.DataFrame(main_rows, columns=["Слово", "Лема",
"Частина мови", "Частота", "Файли"])

lemma_df = pd.DataFrame([
    (lemma, freq) for lemma, freq in lemma_counter.items()
], columns=["Лема", "Частота"])
lemma_df["Відносна частота"] = lemma_df["Частота"] /
sum(lemma_df["Частота"])

top20_df = pd.DataFrame([
    (file, word, freq) for file, counter in
source_counters.items()
    for word, freq in counter.most_common(25)
], columns=["Файл", "Слово", "Частота"])

top20_content_df = pd.DataFrame([
    (file, word, freq) for file, counter in
source_counters.items()
    for word, freq in sorted([(w, c) for w, c in
counter.items()
    if w not in stop_words and lemma_pos_dict.get(w, ("",
""))[1] in {"NOUN", "VERB", "ADJ", "ADV", "PROPN"}],
    key=lambda x: -x[1])[:25]
], columns=["Файл", "Слово", "Частота"])

latin_df = pd.DataFrame([

```

```

        (word, count, ", ".join(file_tracker[f"LATIN::{word}"]))
for word, count in latin_words.items()
    ], columns=["Слово (латиниця)", "Частота", "Файли"])

abbrev_df = pd.DataFrame([
    (abbr, count, abbreviation_expansion.get(abbr, "-"), ", ".join(file_tracker[f"ABBR::{abbr}"])),
    for abbr, count in abbreviations.items()
    ], columns=["Скорочення", "Частота", "Розшифрування", "Файли"])

bigram_counter = Counter()
trigram_counter = Counter()
bigram_sources = defaultdict(set)
trigram_sources = defaultdict(set)

for i in range(len(all_tokens) - 1):
    bg = all_tokens[i] + " " + all_tokens[i + 1]
    bigram_counter[bg] += 1
    bigram_sources[bg].update(file_tracker[all_tokens[i]])

    for i in range(len(all_tokens) - 2):
        tg = all_tokens[i] + " " + all_tokens[i + 1] + " " +
all_tokens[i + 2]
        trigram_counter[tg] += 1
        trigram_sources[tg].update(file_tracker[all_tokens[i]])

bigrams_df = pd.DataFrame([
    (k, v, ", ".join(bigram_sources[k]), v /
sum(bigram_counter.values()))
    for k, v in bigram_counter.items() if v >= 3
    ], columns=["2-грам", "Частота", "Файли", "Відносна частота"])

trigrams_df = pd.DataFrame([
    (k, v, ", ".join(trigram_sources[k]), v /
sum(trigram_counter.values()))
    for k, v in trigram_counter.items() if v >= 3
    ], columns=["3-грам", "Частота", "Файли", "Відносна частота"])

return {
    "main_df": main_df,
    "lemma_df": lemma_df,
    "top20_df": top20_df,
    "top20_content_df": top20_content_df,
    "latin_df": latin_df,

```

```

        "abbrev_df": abbrev_df,
        "bigrams_df": bigrams_df,
        "trigrams_df": trigrams_df,
        "lemmas_set": set(lemma_counter.keys()),
        "bigrams_set": set(bigram_counter.keys()),
        "trigrams_set": set(trigram_counter.keys()),
    }

def autosize_excel_columns(writer, sheet_names):
    for sheet_name in sheet_names:
        worksheet = writer.sheets[sheet_name]
        for column_cells in worksheet.columns:
            max_length = max(len(str(cell.value)) if cell.value is not
None else 0 for cell in column_cells)

worksheet.column_dimensions[get_column_letter(column_cells[0].column)].width
= max_length + 2

# Функція формування таблиці порівняння
def make_common_df(units, col_name, r1, r2):
    df = pd.DataFrame(units, columns=[col_name])
    df["Частота (ПЦУ)"] = df[col_name].map(r1)
    df["Частота (УПЦ)"] = df[col_name].map(r2)
    df["Відносна (ПЦУ)"] = df["Частота (ПЦУ)"] / df["Частота
(ПЦУ)"].sum()
    df["Відносна (УПЦ)"] = df["Частота (УПЦ)"] / df["Частота
(УПЦ)"].sum()
    df.insert(0, "Номер", range(1, len(df)+1))
    return df

# Функціональність для обробки двох корпусів
def compare_and_save_corpora(files1, files2, filename1, filename2,
output_file):
    result1 = process_corpus(files1)
    print("Обробив тексти ПЦУ...")
    result2 = process_corpus(files2)
    print("Обробив тексти УПЦ...\n")
    print('Переходжу до другого етапу')

    common_lemmas = sorted(result1["lemmas_set"] &
result2["lemmas_set"])
    common_bigrams = sorted(result1["bigrams_set"] &
result2["bigrams_set"])
    common_trigrams = sorted(result1["trigrams_set"] &
result2["trigrams_set"])

```

```

        diff_lemmas      =      sorted(result1["lemmas_set"]
result2["lemmas_set"])

    with pd.ExcelWriter(output_file, engine="openpyxl") as writer:
        for label, res in [(filename1, result1), (filename2,
result2)]:
            res["main_df"].sort_values(by="Частота",
ascending=False).to_excel(writer, sheet_name=f"{label}_Слова", index=False)
            res["lemma_df"].sort_values(by="Частота",
ascending=False).to_excel(writer, sheet_name=f"{label}_Лема", index=False)
            res["top20_df"].to_excel(writer,
sheet_name=f"{label}_Топ-20", index=False)
            res["top20_content_df"].to_excel(writer,
sheet_name=f"{label}_Топ-20 зміст", index=False)
            # res["latin_df"].to_excel(writer,
sheet_name=f"{label}_Латинські", index=False)
            res["abbrev_df"].sort_values(by="Частота",
ascending=False).to_excel(writer, sheet_name=f"{label}_Скорочення",
index=False)
            res["bigrams_df"].sort_values(by="Частота",
ascending=False).to_excel(writer, sheet_name=f"{label}_2-грами",
index=False)
            res["trigrams_df"].sort_values(by="Частота",
ascending=False).to_excel(writer, sheet_name=f"{label}_3-грами",
index=False)

            # Спільні
            make_common_df(common_lemmas, "Лема",

result1["lemma_df"].set_index("Лема")["Частота"],

result2["lemma_df"].set_index("Лема")["Частота"]
            ).to_excel(writer, sheet_name="Спільні леми", index=False)

            make_common_df(common_bigrams, "2-грам",

result1["bigrams_df"].set_index("2-грам")["Частота"],

result2["bigrams_df"].set_index("2-грам")["Частота"]
            ).to_excel(writer, sheet_name="Спільні біграми", index=False)

            make_common_df(common_trigrams, "3-грам",

result1["trigrams_df"].set_index("3-грам")["Частота"],

```

```

result2["trigrams_df"].set_index("3-грам")["Частота"]
    ).to_excel(writer, sheet_name="Спільні триграми", index=False)

    # Топ-25: лєми
    top_words_1 = result1["main_df"].nlargest(25,
"Частота").set_index("Слово")
    top_words_2 = result2["main_df"].nlargest(25,
"Частота").set_index("Слово")

    merged_top =
top_words_1[["Частота"]].join(top_words_2[["Частота"]], lsuffix=" (ПЦУ)",
rsuffix=" (УПЦ)", how="outer").fillna(0)
    merged_top["Відносна (ПЦУ)"] = merged_top["Частота (ПЦУ)"] /
merged_top["Частота (ПЦУ)"].sum()
    merged_top["Відносна (УПЦ)"] = merged_top["Частота (УПЦ)"] /
merged_top["Частота (УПЦ)"].sum()

    merged_top = merged_top.reset_index()
    merged_top.insert(0, "Номер", range(1, len(merged_top)+1))
    merged_top.to_excel(writer, sheet_name="Топ-25 (порівняння)",
index=False)

    # Топ-25: скорочення

    abbrev1 =
result1["abbrev_df"].set_index("Скорочення")[[["Частота", "Розшифрування"]]]
    abbrev2 =
result2["abbrev_df"].set_index("Скорочення")[[["Частота"]]]
    merged_abbrev = abbrev1.join(abbrev2, lsuffix=" (ПЦУ)",
rsuffix=" (УПЦ)", how="outer").fillna(0)
    merged_abbrev["Відносна (ПЦУ)"] = merged_abbrev["Частота
(ПЦУ)"] / merged_abbrev["Частота (ПЦУ)"].sum()
    merged_abbrev["Відносна (УПЦ)"] = merged_abbrev["Частота
(УПЦ)"] / merged_abbrev["Частота (УПЦ)"].sum()

    merged_abbrev = merged_abbrev.reset_index().head(25)
    merged_abbrev.insert(0, "Номер", range(1,
len(merged_abbrev)+1))
    merged_abbrev.to_excel(writer, sheet_name="Топ-25 скорочень",
index=False)

    # Спільні слова
    words1 = result1["main_df"].set_index("Слово")[[["Частота"]]]
    words2 = result2["main_df"].set_index("Слово")[[["Частота"]]]
    common_words = words1.join(words2, lsuffix=" (ПЦУ)", rsuffix="
(УПЦ)", how="inner")
    common_words["Відносна (ПЦУ)"] = common_words["Частота (ПЦУ)"]
/ common_words["Частота (ПЦУ)"].sum()

```

```

        common_words["Відносна (УПЦ)"] = common_words["Частота (УПЦ)"]
/ common_words["Частота (УПЦ)"].sum()
        common_words = common_words.reset_index()
        common_words.insert(0, "Номер", range(1, len(common_words)+1))
        common_words.to_excel(writer, sheet_name="Спільні слова",
index=False)

        autosize_excel_columns(writer, writer.sheets)

# Виклик
start = time.time()
compare_and_save_corpora(pcu_files, upc_files, "пцу", "упц",
"27_05.xlsx")
time_now = round(time.time() - start, 2)
print("☐ Час виконання:", time_now, "секунд", round(time_now/60, 2),
"хвилин")

```

Код для підрахунку кількості речень у Корпусі

```

import os
import re

# Шлях до папки з файлами
folder_path = r"D:\\диплом"

# Список файлів для обробки
file_names_pcu = [
    "Новини і проповіді ПЦУ.txt",
    "ПЦУ Труди КДА 2022.txt",
    "ПЦУ Труди КДА 2023.txt",
    "ПЦУ Труди КДА 2024.txt",
    "Церква і суспільство випуск 1.txt",
    "Церква і суспільство випуск 2.txt",
    "Церква і суспільство випуск 3.txt",
    "Церква і суспільство випуск 4.txt",
    "Церква і суспільство випуск 5.txt"]

file_names_upc = [
    "Новини УПЦ (телеграм).txt",
    "Проповіді Онуфрія УПЦ (телеграм).txt",
    "УПЦ Труди КДА випуск 38 (2023).txt",
    "УПЦ Труди КДА випуск 39 (2023).txt",
    "УПЦ Труди КДА випуск 40 (2024).txt",
    "УПЦ Труди КДА випуск 41 (2024).txt"]

abbreviation_expansion = {
    "ап.": "апостол", "апп.": "апостоли", "архієп.": "архієпископ",
    "архім.": "архимандрит", "об.": "об'явлення",
    "безср.": "безсрібник", "блгв.": "благовірний", "блж.": "блаженний",
    "вмц.": "великомучениця",
    "вмч.": "великомученик", "дияк.": "диякон", "еп.": "єпископ", "ігум.":
    "ігумен", "спов.": "сповідник",
    "кн.": "князь", "митр.": "митрополит", "мц.": "мучениця", "мцц.":
    "мучениць", "мч.": "мученик",
    "мчч.": "мучеників", "патр.": "патріарх", "прав.": "праведний", "прп.":
    "преподобний", "прпп.": "преподобні",
    "прпмц.": "преподобномучениця", "прпмч.": "преподобномученик",
    "пресвіт.": "пресвітер", "прор.": "пророк",
    "св.": "святий", "свв.": "святі", "свт.": "святитель", "свтт.":
    "святителі", "сщмч.": "священномученик",

```

"сщмчн.": "священномучениця", "сщч.": "священнослужитель", "вч.":
 "вчитель", "ввеч.": "вечірня", "с.": "сторінка",
 "ран.": "рання", "літ.": "літургія", "мф.": "від матфея", "мк.": "від
 марка", "лк.": "від луки", "іуд.": "іуда",
 "ін.": "від іоана / інше", "діян.": "діяння святих апостолів", "як.":
 "послання апостола якова", "пет.": "послання апостола петра",
 "кор.": "до коринфян", "рим.": "до римлян", "гал.": "до галатів",
 "еф.": "до ефесян", "флп.": "до филипп'ян", "кол.": "до колоссян", "прот.":
 "протоіерей",
 "сол.": "до солунян", "тим.": "до тимофія", "архімм.": "архімандрити",
 "блгвв.": "благовірні", "блжж.": "блаженні",
 "тит.": "до тита", "флм.": "до филимона", "евр.": "до євреїв", "свщ.":
 "священник", "притч.": "притчі соломона",
 "бут.": "буття", "вих.": "вихід", "іс.": "ісая", "іоїл.": "йоїль",
 "зах.": "захарія", "архієпп.": "архієпископи",
 "вел.": "великий, велика", "вмщ.": "великомучениці", "вмч.":
 "великомученики", "єв.": "євангеліст",
 "єпп.": "єпископи", "ієром.": "ієромонах", "ієросхим.": "ієросхимонах",
 "імп.": "імператор",
 "кнн.": "князі", "кнг.": "княгиня", "кнж.": "княжна", "митрр.":
 "митрополити", "новмч.": "новомученик",
 "новосвщмч.": "новосвященномученик", "патрр.": "патріархи", "правв.":
 "праведні", "прорр.": "пророки",
 "пророчц.": "пророчиця", "просвіт.": "просвітитель, просвітителька",
 "протопресв.": "протопресвітер",
 "прмч.": "преподобномученик", "прмчч.": "преподобномученики", "прмц.":
 "преподобномучениця", "прмщ.": "преподобномучениці",
 "рівноап.": "рівноапостольний, рівноапостольна", "рівноапп.":
 "рівноапостольні", "сп.": "сповідник, сповідниця",
 "сщмчч.": "священномученики", "стовпн.": "стовпник", "страст.":
 "страстотерпець", "схим.": "схимонах",
 "чудотв.": "чудотворець", "юрод.": "юродивий", "бр.": "братчик",
 "вол.": "волесть", "впцр": "Всеукраїнська Православна Церковна Рада",
 "впцс": "Всеукраїнський Православний Церковний Собор", "вспп":
 "Всеукраїнська Спілка православних парафій",
 "вуцвк": "Всеукраїнський Центральний Виконавчий Комітет", "вуцик":
 "Всеукраїнський Центральний Виконавчий Комітет",
 "вцр": "Всеукраїнська Церковна Рада", "вцс": "Всеукраїнський Церковний
 Собор", "головноупов.": "головноуповноважений",
 "гр.": "громадянин", "д.": "добродій / доктор", "див.": "дивись",
 "док.": "документ", "кпцр": "Київська Православна Церковна Рада",
 "кгчк": "Київська губернська надзвичайна комісія", "мед.": "медичний",
 "ст.": "стиль", "о.": "отець", "окр.": "округ", "оп.": "опис",
 "п.": "пан", "пар.": "парафія", "параф.": "парафіяльний", "п.-о.":
 "пан-отець", "пов.": "повіт",

```

        "пред.": "предстоятель", "проф.": "професор", "рпц": "Російська
Православна Церква",
        "р. х.": "Різдво Христове", "с.-д.": "соціал-демократ", "совнарком":
"Рада Народних Комісарів", "спр.": "справа",
        "ст.": "сторінка", "т-во": "товариство", "т. з.": "так званий", "т.
зр.": "точка зору",
        "тов.": "товариш", "уапц": "Українська Автокефальна Православна
Церква", "угкц": "Українська Греко-Католицька Церква",
        "укр.": "український", "унр": "Українська Народна Республіка", "упц":
"Українська Православна Церква",
        "упцр": "Українська Православна Церковна Рада", "уск": "Українська
Споживча Кооперація",
        "усрр": "Українська Соціалістична Радянська Республіка", "уцр":
"Українська Центральна Рада", "ф.": "--",
        "хр.": "християнський", "цит.": "цитата", "ціж": "Церква і Життя",
"цр": "Церковна Рада", "ч.": "число",
        "част.": "частина", "см.": "смотри / дивись", "м.": "місто", "н.":
"наук", "філософ.": "філософський",
        "проф.": "професор", "ред.": "редактор / редакція", "богосл.":
"богословський", "італ.": "італійською", "іс.": "ісая",
        "ім.": "імені", "вип.": "випуск", "арам.": "арамейський", "англ.":
"англійською", "нав.": "Навин (книга Ісуса Навина)",
        "суд.": "книга Суддів Ізраїлевих", "чис.": "книга Числа", "укр.":
"українською", "гр.": "грецький", "івр.": "іврит",
        "ез.": "пророк Єзекиїль", "філолог.": "філологічний", "арк.": "аркуш",
"т.": "так", "зв.": "званий / зворот",
    }
}

```

```

abbrev_pattern = r"|".join(re.escape(a) for a in abbreviation_expansion)

```

```

# === Функція підрахунку речень ===

```

```

def count_sentences(text):

```

```

    # === Попередня обробка ===

```

```

    # 1. Склеюємо слова, розірвані дефісом і переносом

```

```

    text = re.sub(r'(\w+)-\s*\n\s*(\w+)', r'\1\2', text)

```

```

    # 2. Прибираємо всі переноси рядків

```

```

    text = re.sub(r'\n+', ' ', text)

```

```

    # 3. Видаляємо цифри

```

```

    text = re.sub(r'\d+', '', text)

```

```

    # 4. Прибираємо некириличні символи (включаючи латинку, грецькі тощо)

```

```

    text = re.sub(r'^\u0400-\u04FF.,!?:;()\[\]\<>"\s|', '', text)

```

```

# 5. Уніфікуємо пробіли
text = re.sub(r'\s{2,}', ' ', text).strip()

# Замінюємо крапки в скороченнях на спецсимвол, щоб не рахувати їх як
кінець речення
for abbr in abbreviation_expansion:
    text = text.replace(abbr, abbr.replace('.', '§'))

# Замінюємо ініціали типу "М." на "М§"
text = re.sub(r'\b[A-ЯҐЄІİ]\.', lambda m: m.group().replace('.', '§'),
text)

# Тепер безпечно розбиваємо текст на речення
sentences = re.split(r'(?<=[.!?])\s+(?=[A-ЯҐЄІİ])', text)

# Повертаємо кількість після відновлення крапок
return sum(1 for s in sentences if s.strip())

#Основна функція
def calculate(file_names, name):
    combined = 0
    for file_name in file_names:
        file_path = os.path.join(folder_path, file_name)
        try:
            with open(file_path, 'r', encoding='utf-8') as f:
                content = f.read()
                num_sentences = count_sentences(content)
                print(f"{file_name}: {num_sentences} речень")
                combined += num_sentences
        except FileNotFoundError:
            print(f"{file_name}: файл не знайдено.")
        except Exception as e:
            print(f"{file_name}: помилка - {e}")
    print(f"\nУ файлах {name} всього {combined} речень.\n")

calculate(file_names_pcu, "ПЦУ")
calculate(file_names_upc, "УПЦ")

```

Код додавання окремого аркуша «Спільні частини мови»

```

import pandas as pd

# Завантаження аркушів з повними словами
pcu_words = pd.read_excel("26_05.xlsx", sheet_name="ПЦУ_Слова")
upc_words = pd.read_excel("26_05.xlsx", sheet_name="УПЦ_Слова")

# Додаємо стовпець джерела
pcu_words["Джерело"] = "ПЦУ"
upc_words["Джерело"] = "УПЦ"

# Об'єднуємо таблиці
all_words = pd.concat([pcu_words, upc_words], ignore_index=True)

# Підрахунок частот за частинами мови та джерелом
pos_freq = all_words.groupby(["Частина мови", "Джерело"])["Частота"].sum().unstack(fill_value=0)
pos_freq["Загальна частота"] = pos_freq.sum(axis=1)
pos_freq = pos_freq.sort_values(by="Загальна частота", ascending=False)
pos_freq.reset_index(inplace=True)

# Збереження результату в окремий файл
output_path = "частини_мови.xlsx"
pos_freq.to_excel(output_path, index=False)

output_path

```